

Л. бр. 281/14
П. бр. 2744

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

стр. 19

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

мат. 111
Л-135

ИЗДАЈЕ

А. БЕЛИЋ

УРЕЂУЈУ:

А. БЕЛИЋ, СТ. М. КУЉБАКИН, СТ. ИВШИЋ и ФР. РАМОВИЋ

КЊИГА XIV

Ова је књига екскерпирана.

Година и број речи: *Свет. Мачковић*

Колоника и ред: *2. Јелић*

Датум и број примерака и сређени по реду текста.

Број листова: *25 ± 25*

Београд, *26-III-49* год.

Коректор

Milovan Zindelic

БЕОГРАД
1935

САДРЖАЈ XIV КЊИГЕ

Расправе	Страна
+ 1. М а т е Н г а с т е: <i>Čakavski dijalekat ostrva Hvara. S kartom uz tekst</i>	1— 59
+ 2. В а с о Т о м а н о в и ћ: <i>Акцент у говору села Лепетана (Бока Которска)</i>	59—143
+ 3. А . Б е л и ћ: <i>Једно лингвистичко питање</i>	143—151
+ 4. А . Б е л и ћ: <i>О реченичном акценту у каставском говору</i>	151—159
Хроника	
+ А . Б е л и ћ: <i>Јозеф Вајс. Поводом његове седамдесетогодишњице</i>	159—161
Критика	
+ 1. А . Б е л и ћ: <i>Михаило С. Стевановић, Источноприморски дијалекат — с картом уз текст — ЈФ XIII (1933—34), 1—128. (Докторска дисертација)</i>	161—181
+ 2. Г л . Е л е з о в и ћ: <i>Мој одговор на оцену: Х. Барић, Речник косовско-метохишког говора од Гл. Елезовића [= Српски дијалектолошки зборник, књ. IV (1932) и V (1935)], Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књ. 15 св. 1 и 2, стр. 270—290, Београд 1935</i>	181—236
+ 3. С . К у љ б а к и н: <i>О. Хујер, Увод у историју словенских језика. Превео Х. Барић. Лингвистичка библиотека. Књ. 1. Уредник: Х. Барић. Штампане ове књиге потпомогнуто је из Фонда Луке Ђеловића Требињаца. Београд, година није означена. Стр. 118</i>	236—241
+ 4. А . Б е л и ћ: <i>Dr. Stjepan Ivšić, Jezik Hrvata kajkavaca. O stogodišnjici našega novoga pravopisa i književnog jezika. Ljetopis Jug. akad. znan. i umjetnosti, Svezak 48. 1936 god. 47—88. Uz to и „karta hrv. kajkavskih akcenatskih tipova“</i>	241—247
Библиографија	
Скраћенице	247
I Филозофија и језик	248
II О прасловенском језику и словенским језицима	248
III Балканистичка испитивања	248
IV Етимологије, историја речи, тумачење речи, збирке речи	250
V Несловенски језици	259
VI Српскохрватски језик:	
а) Граматика и граматичка питања	261
б) Савремени књижевни језик	263
в) Дијалекти	269
г) Текстови стари и нови, издања; њихова критика, порекло итд.	271
д) Историја српскохрватског језика	273
ђ) Метрика	274

	Страна
VII Речници стари и нови српскохрватског језика (српскохрв. и ког страног језика)	274
VIII Библиографија, аутобиографије и сл. грађа	275
IX Библиографија	276
X О становништву, насељима, њихову пореклу	276
XI Различно	277
XII Словеначки језик	278

Регистар

I Предметни регистар	282—286
II Регистар речи	286—291
III Регистар писаца	291—294

Čakavski dijalekat ostrva Hvara

Na govor ostrva Hvara prvi je skrenuo pažnju poznati slavista A. Leskin, isp.: Zur kroatischen Dialektologie Dalmatiens u Berichte der kön. sächs. Gesell. der Wiss. zu Leipzig. Band 40 (1888), a posle њega je dao neke napomene o govoru mesta Svirče J. Carić: Nešto o hrvatskom akcentu, VI Program C. Kr. velike drž. gimnazije u Zadru (1907), str. 13.

Akcentatsku sistemu Brusja i Vrbanja dao je A. Belić u svojoj studiji: „О основној чакавској акцентуацији“, Глас CLXVIII 12—25.

Još kao student univerziteta išao sam često u neka mesta na ostrvu Hvaru i prikupljao beleške o govoru tih mesta, ali sam se tek prošlih ferija na poticaj g. prof. A. Belića, a uz pripomoć Srpske kraljevske akademije, odlučio da što bolje proučim govor svih mesta na Hvaru. Dva meseca i po proveo sam na Hvaru i išao peške od mesta do mesta — zadržavši se u nekom dva, u nekom tri, a u nekom i četiri dana, prema ukazanoj potrebi. Zato što sam sâm rođeni Hvaranin i što dobro vladam jednim od hvarskih govora bilo mi je dosta lako razgovarati s ljudima i navesti ih u razgovoru na one osobine koje su me interesovale. Ipak sam imao dosta teškoća sa starim ženama koje su me gledale sa nepoverenjem bojeći se ismevaња. Nastojao sam biti u društvu sveštenikā i učitelja da mi bude lakši pristup običnom svetu, a i sâm sam bio odeven kao običan seljak. Neki starci su mi sami rado govorili o svemu što sam hteo kad su čuli da želim istražiti њihov stari govor i pismeno ga predati potomstvu, jer im je on najmiliji amanet koji su im u nasleđe ostavili њihovi stariji, dok ga mladi naraštaj iz dana u dan sve više kviri.

Služio sam se najviše ljudima od osamdeset godina, koji nisu bili nikada izvan ostrva ili bar ne više od dva-tri dana, a koji imaju sve ili barem veći deo zuba, a koji ne znaju ni čitati ni pisati. U nekim slučajevima služio sam se i decom između desete i trinaeste godine i starim ženama, ali najviše za kontrolisanje sakupljenog jezič-

kog materijala. U nekoliko slučajeva opazio sam da pojedini ljudi i familije imaju neke svoje vlastite osobine, ali sam nastojao da preko njih pređem, a da obuhvatim samo ono što je celom mestu zajedničko.

Ostrvo Hvar je najduže, a po površini drugo dalmatinsko ostrvo: dugo 68 km, a široko najviše $10\frac{1}{2}$ km, poprečno $4\frac{1}{2}$ km. Ono se pruža od $16^{\circ}12'$ do $18^{\circ}12'$ ist. dužine i od $43^{\circ}6'$ do $43^{\circ}14'$ severne širine.

Zajedno sa Visom sačinjava hvarski srez. Na ovom ostrvu osnivaše Grci, stanovnici otoka Parosa u Egejskom Moru, 385 god. pre Hrista jednu svoju koloniju. Tom su prilikom na njemu našli starosedeoce sa kojima su se morali dugo boriti za prevlast. Kasnije je Hvar potpao pod vlast Rimljana. Šta je bilo sa ostrvom od 3—12 veka posle Hrista, teško je sa sigurnošću reći. Jedno je sigurno — da se na njemu kao i na ostala susedna ostrva naselilo u 7 ili 8 veku slovensko pleme Neretljana i da ga je to pleme do 11 veka posve poslovenilo.

Sloveni nisu na njemu našli nijednog većeg mesta, a ono malo stanovništva zarobiše ili poteraše, a naselja porušiše i opustošiše. Otočki Neretljani bili su slobodni do kraja 10 veka. U 11 i prvoj polovini 12 veka, premda slobodni, priznaju ipak nad sobom vrhovnu vlast Vizantije. Između 1135 i 1145 dolazi Hvar pod vlast Venecije, ali još pre kraja 12 veka potpada pod vlast ugarskih vladara. Od 1278 do 1358 opet je u vlasti Venecije. Od te godine do 1420 nalazi se pod vlašću ugarskih vladara, a posle toga ostrvo je definitivno potpalo pod vlast Venecije i ostalo do 1797 godine. Od 1797 do 1805 nalazi se u vlasti Austrije, od 1806 do 1813 je pod Francuzima, pa opet pod Austrijom do 1918, kada ulazi u sastav krajevine Jugoslavije¹⁾.

Ostrvo Hvar ima danas sedamnaest većih mesta, od kojih neka leže pri moru, a neka u unutrašnjosti. Mesta u unutrašnjosti sačuvala su čistiji govor. U priloženoj geografskoj karti mesta su označena štokavskim dijalektom, a u dijalektu svakoga pojedinog mesta ona glase ovako: *Fór* (1700 st.), *Brúsje* (650 st.), *Grôbje* (500 st.), *Stóri Grôd* (2500 st.), *Dûol* (900 st.), *Varbâon* (1300 st.), *Svirče* (650 st.), *Svéta Nedlja* (250 st.), *Vrisník* (630 st.), *Pitve* (600 st.), *Je(l)sa* (1600 st.), *Varbâoska* (650 st.), *Pojicâ* (300 st.), *Zastražišće* (650 st.), *Gdiñ Bogomoļe* (800 st.), *Sučuraj* (650 st.).

¹⁾ Grga Novak: Hvar, Beograd, 1924.

Svi stanovnici ovoga ostrva bave se danas vinogradarstvom i ribarstvom. Nekada su se morali baviti i stočarstvom, jer se još i danas u svakom mestu, sem jednog ili dva, nalazi jedan predeo koji se naziva *pāsika* ili *pāsike*. Danas se još bave nešto stočarstvom u mestima na istoku ostrva od Zastrazišća do Sućurja, ali je taj običaj u ovim mestima nastao jamačno kasnije, u vreme naseljavaња tih mesta sa kopna.

Vere su svi rimokatoličke, sem nekolicine u Bogomoļama i Sućurju, koji su u najnovije vreme prešli u starokatoličku veru. U svim mestima ovoga ostrva počevši sa zapadne strane, tj. od grada Hvara pa do Zastrazišća, sačuvalo se čakavski dijalekat. U Gdiñu je mešavina čakavskog i štokavskog dijalekta sa mnogo više štokavskih elemenata nego čakavskih, a u Bogomoļama i Sućurju je čisti štokavski dijalekat. Stoga se nisam ni pozabavio osobinama govora u Bogomoļama i Sućurju, jer ovi govori, kao štokavski, nisu ulazili u plan ovoga rada. Za čakavski dijalekat ovoga ostrva rekao bih da je onaj isti koji je i na kvarnerskim ostrvima i u ostalim mestima Hrvatskog Primorja i severne Dalmacije, što se može ustanoviti ako se isporede osobine ovoga govora u nekim rečima „Statuta hvarske komune“ iz 1331 god. i živoga govora sa mnogim osobinama „Statuta ostrva Krka“, „Vinodolskog zakona“ i živoga govora tih krajeva.

Po akcentu je veoma sličan i posavskim govorima¹⁾.

Čakavski elemenat, naravno, relativno je starosedelački, on nije pokvaren od romanskog elementa, u čijoj je vlasti ostrvo bilo dugo vremena. Starosedelački slovenski elemenat nije se sačuvalo do dana današnjega u mestima istočnog dela ostrva, nego je u mletačko i tursko doba, kad su znatne grupe doseļenog dinarsko-balkanskog stanovništva prelazile sa kopna na dalmatinska ostrva potisnut novim, slovenskim, čisto štokavskim elementom. Ti se doseļenici, u istočnom delu Hvara i Brača, odvajaju od ostaloga stanovništva dijalektom, noš om i običajima, i mnogo su u tome bliži stanovnicima makarskog primorja²⁾. Zanimljivo je što se jedna glasovna osobina, koja će biti na svom mestu spomenuta, nalazi samo u Grablju i Zastrazišću, a ni u jednom drugom mestu između njih, iako su ta mesta veoma udaljena jedno od drugoga. Usmeno predaње mesta Grablja hoće da su se neki njegovi stanovnici u prošlosti selili na istok. Ja pak mislim obratno,

¹⁾ Isp. A. Белина: О чакавској основној акцентуацији, Глас CLVIII (1936) 1—40.

²⁾ Јован Цвијић: Балканско Полуострво и јужнословенске земље, 235. Ovim ispravljам svoje ranije mišļene u radu: „Critice o bruskom dijalektu“ JФ VI 180.

da su se neki od onih sa istoka, usled dosejavanja p.e spomenutog elementa sa kopna, selili na zapad, a oni koji su ostali da su se asimilirali. Nalazimo i danas za to potvrda u nekim prezimenima Hvara, Grablja, Brusja i Selaca, koja su jednaka onima u Zastrazišću i drugim mestima istočnog dela ostrva, severno od Zastrazišća. Neka su maña mesta, kao Selca kod Staroga Grada, Zaraće i druga, koja broje od 50 do 100 stanovnika, naselili stanovnici nekog od obližnjih mesta, pa ih nisam posebice ni spominao. Sveta Nedelja je u novije vreme naseljena od stanovnika iz Svirača, pa ima govor kao i Svirče. U Poljicima je nekako bio narod sav pomro od kuge, pa je to mesto neki posednik Duboković iz Jelse naselio pred 150 godina stanovnicima iz 16 raznih mesta, ali najviše iz Vrbaña, Svirača i Bogomoļa.

Romanski elemenat, koji je više vekova imao ostrvo u svojoj vlasti, ostavio je vidan uticaj na leksičkom blagu toga ostrva. Iz unutrašnosti stanovništvo je dolazilo u primorska mesta da kupuje potrebne stvari, kao: kuhiñsko posuđe, alat za obrađivanje poļa, platno, odeću i slično, pa su mnogi nazivi za ove predmete talijanskog porekla, a dan im je oblik našega jezika. Kako je službeni jezik u opštinama i drugim državnim i crkvenim uredima bio i za vreme Austrije dugo talijanski, to su starije osobe i danas sačuvale nazive u saobraćaju s tim uredima većinom talijanske, samo su im dale srphrv. oblik. Nalazi se i pokoji ostatak grčkoga i izumrlag starog romanskog, a ima i reči turskog porekla.

Otkako su, pre 50—60 godina, otvorene osnovne škole, i otkako ļudi sele u Ameriku i druge krajeve, čakavski se oblici sve više gube, a ustupaju mesto štok. oblicima. U svim mestima mnogo se čitaju novine, časopisi i beletristička dela iz domaće i strane kniževnosti, jer svako mesto u zapadnom delu ostrva, od Hvara do Jelse, ima svoju mesnu čitaonicu sa bibliotekom. I to je jedan od glavnijih razloga što prodiru štokavski elementi kod mlade generacije.

Osnovni dijalekat biće mi u ovoj radni dijalekat mesta Brusja, koji je gotovo istovetan sa dijalektom grada Hvara i mesta Grablja, a iz ostalih dijalekata obradiću sve one osobine koje se ne slažu sa osobinama ovoga dijalekta. Mestimice ću se osvrnuti, i to u sasvim općim crtama, na osobine jezika Hektorovića i Lucića i na jezik u „Statuta com. Pharae“ iz 1331 godine.

A Samoglasnici

I Samoglasnik *a* bez obzira na ñegovo etimološko postaiñe, jer on u našem jeziku zameñuje prasl. glasove: *a*, *o*, *o*, *o*, a iza palatala katšto i *ǣ*, izgovara se u zapadnom delu ostrva i prema istoku uz more

do Jelse u dugim slogovima kao otvoreno *o*: *trōvā*, *jōje*, *lōni*, *grōd*, *dōn*, *lōž*, *Kōtā*. Izuzeci: *Hrāste*, *vļāše* i vok. vlastitih ženskih imena kao: *Kāte*, *Māre* (Brusje).

Taj glas može biti i pravi diftong *ao*, u kome drugi deo može u izgovoru da nešto naliči i na glas *u*. To biva u Vrbañu: *Āontā*, *jāoje*, *glāovā*, *dvāodeset*, *maōla*, *jaō*, *staōri*, *traōvā*, *Kaōtā*. Svirče, Vrišnik, Sveta Nedelja i Pitve (ali jedva primetno) imaju tu zajedničku crtu sa Vrbañem, ali se u tom diftongu nekad više ističe prvi deo, a nekad drugi. U svim mestima iznad Staroga Grada i Dola glas *ā*, ako se u kom mestu kao u Vrboskoj, Jelsi, Poljicima i Zastrazišću i razvio u *o*, nije posve čist kao na zapadu, nego se tu i tamo primećuje u izgovoru mala diftonška ñegova osobina.

Samo u t.zv. poludugim slogovima, kako ih naziva prof. Rešetar¹⁾, sa ^ akcentom ostaje na celom ostrvu vokal *a* nepromeñen: *pāden*, *vāzmen*, *krāja*, *rāme*, *sāje*. *Itālija* (u Hvaru: *Itōlija*). Takav vokal *a* imao je praslovenski ^ akcent, koji je skraćen u ^ (u štok. dijalektu samo, ako je na islom slogu, inače se pomiće prema početku reči kao ^), a kod južnih čak. na Hvaru, Braču i Visu produžen u naročite vrste dugi akcent koji sa praktičkih razloga beležim znakom ^.

U Hvaru, Brusju, Grablju, St. Gradu i Dolu u mnogim slučajevima vokal *a* koji je bio dug i prelazio u *ō* i kad se docnije skratio ostao je kao *o* kratko. To redovno biva u prez. glag. V vrste, I razreda, u nom. sin. ženskoga roda složene deklinacije, u gen. plur., u slogovima po položaju dugim, u part. perf. II i u gen. sing. imenica sredñega roda na — *oje*: *pīton*, *pītoš*, *pīto*, *pītomo*, *pītote*, *īmon*, *īmoš*, *īmomo*, *pripovīaomo*; *visōko ženā*, *bīlo kūca*, *žūto daskā*, *mīlo divñā*; *pūno crīkov*, *dēset smōkov*, *pēt tīkov*, *mālo sēstar*; *slūšoli*, *plīvoli*, *skākoli*, *plākoli*; *rojēne gen. rojēno*, *potezōne-potezōno*, *Uskarsnūce-Uskarsnūco*, *poštēne-poštēno*, *primōrje primōrjo*, *īmōne-īmōno*, *zdrōvje-zdrōvjo*, *rasvanūce-rasvanūco*; *ti si prosūcē (rasap) mojēga imōno i mojēga zdrōvjo* (Brusje). Ovo se može dobro primetiti i u Vrboskoj i Jelsi. U svim ostalim mestima, a osobito u Vrbañu sačuvalo se *a*, gdegod on po prirodi ili po položaju danas još nije dug: *pītan*, *pītaš*, *pīta*, *pītamo*, *pītate*, *īman*, *īmaš*, *īma*, *īmamo*, *pripovīdamo*; *visōka ženā*, *bīla kūca*, *žūta daskā*, *mīla divñā*; *pūno crīkav*, *dēset smōkav*, *pēt tīkav*, *mālo sēstar*; *slūšali*, *plīvali*, *plākali*; *rojēna*, *potezōna*, *poštēna*, *zdrōvja*. U „Statuta com. Pharae“: *Kabal*, *Cvītan*, *Mala Garška*, *Propad*, *Oskorušica Parva*, *Zala Luka*, *Kopačina Luka Vela i Mala*, *Didina Gomila*, *Suha Lokva*, *Varbañ*, *Varba*.

¹⁾ Alter steigender Akcent in Serbischen, Archiv XVII 195—196.

To isto čitamo i kod starih hvarskih pisaca Hektorovića i Lucića. Danas: *Kabōl, Cvitōn, Mōlo Gārška, Propōd, Zālo Lūkā, Sūho Lōkva* itd.

Postoji ova mogućnost, da je u jedno vreme dugi vokal *ā* počeo prelaziti u *o* ili diftong *ao*, što je svakako moralo biti posle 13 veka. Početak prelaženja bio je svakako na zapadu, i to u Hvaru, St. Gradu i mestima između njih, a posle je ta promena išla uz more prema severoistoku. Kad se *ā* meñalo u *o*, u zapadnim se krajevima dužina iza akcenta morala još nalaziti, pa je dugo *ā*, koji se danas oseća kratko prešlo u *o*, a u srednjim mestima, kad se dugo *ā* meñalo u diftong *ao*, već je dužine iza akcenta bilo nestalo, pa se u tim mestima pri skraćivanju dužine dobilo *ā*, a ne *ō*.

Reči rasti i vrabac glase: *rést* i *repāk, rebāk, (riebāk)*.

U nekim slučajevima sačuvalo se *a* od poluvokala po analogiji: *vazést, vazel, vazela, vazelo, vazimāt, vazmēmo, prošćéne*, ali *Uzmā* (nom. plur. sr. roda) *vāzda*. Ovaj pojav imamo i na Visu, Korčuli i Lastovu¹⁾.

2 Glas *ō* se u nekim mestima razvio u diftong *uo*. Najizrazitiji diftong je u Starom Gradu: *pūol, muój, tvuój, kūoñ* (n. sing.), *Duōmā, brūod, puóc, duóc, ūov, ūon, duól, guór, tuót, voduōn*. U mestu Dolu, Vrboskoj, Jelsi, Pitvama i Zastrazišću, dakle većinom u mestima uz more, razvio se također taj diftong, ali se prvi deo nešto mañe primećuje nego u Starom Gradu i po tom taj diftong liči negde više negde mañe na veoma zatvoreno *o*. U nekoliko reči, gde u štok. dijalektu imamo *o*, susrećemo na celom ostrvu *e*; to *e* je po poreklu od staroga *e grēb (griēb), četvero, pētero* (što je i u štok.) i *čētvore, pētove, tēpal, teplīnā*. U ovim oblicima pronominalne i složene deklinacije: *tēga, ovēga, onēga, parvēga (parvīega), stōtega, vēllkega, mōdremu, žūtemu* — *e* je dobiveno analogijom od mekih osnova. Mesto *kod* u ovom govoru imamo *kol* (upravo *kal*), na pr.: *Ditē leži māteri kal nōg (nuóg); prianūt* (prilnōti) glasi u Vrbañu *prionūt*. Ovo je pod uticajem štok. dij. (isp. *priañati* i *prionuti*).

Tal. i lat. *a* postaje u izvesnim slučajevima *o*: *konól* (kanale) *skōnaal* (scandalo); cf. *korizma* u celom jeziku.

3 Glas *ē* razvio se u Starom Gradu u dvoglas *ie* bez obzira na to, je li taj glas primaran ili je postao od *ā*, *u-ā* ili od *k*: *šiest, pīet, mīeso, svīet, vaziést, pīest, ženīe, vodīe, zanovīetāt, riést*. To se opaža

i u Dolu, Vrboskoj, Jelsi, Pitvama i Zastrazišću, ali se prvi deo kao i kod glasa *o* idući prema severoistoku sve mañe ističe. Ovaj diftong *ie* mesto *e* i *uo* mesto *o* čuju se i u svim rečima primljenim iz talijanskog i drugih jezika i u rečima domaćeg vulgarnog talijanskog govora ovih mesta: *būona šīera* (dobar večer)

4 Mesto *ā* imamo *e*: *mēso (mīeso), pēt (pīet), žetva, žēja (žiēja)*, ali *jazīk, jādar, jadrā, jōdro, jōtra, ujōt, prijōt, zajōt*. Kod Hektorovića i Lucića susrećemo isto. Hektorović piše *žeja*, i *žaja, žadan*, ali u današnjem govoru se poslednje nigde ne čuje.

5 Mesto *rupa* imamo u ovom govoru nejasno *rāpa*.

6 Hvarski dijalekat pripada grupi čakavskih dijalekata u kojima se glas *k* razvio u *i* u osnovi i u nastavku svih reči: *kolīno, divōjka, brīme* pl. *brimenā, čovīk, cīv, dīvlca, mīsec, vrīme, cvīt, līp, blīd, cīl, līnost, sūsīd, zvīzdā, snīg, razunīn, sījen, svīčā, besīda, svīlost, srīca, pīna, vītar, razdīlīt*.

Samo u ovim rečima imamo *e* mesto *k*: *sēst, sēl, sēla, sēlo, zanovētāt, vēnac, ozledīt, ōzleda, starešīna i starišīna, Bēlīc* (Jelsa) *lōne i lōni, kōren, iskorēnīt* (ili *iskorēnūt*), *telesō i tīlesō* pl. samo *telesā, ōvde, ōnde; uōndi* (Stari Grad), *sēno i sīno*. U Vrboskoj sam čuo *sījeno*, a u Starom Gradu *sĵeno*, ali držim, da je to u vezi sa izgovorom glasa *e* gde se prvi diftonski deo *i* potpuno razvio u *j* pod uticajem štokavaca, od kojih se seno kupuje, jer ga na ostrvu nema. Imenica prepelica, koja se izgovara u većini mesta *plēpēlica*, može da glasi i *pīpēlica (plīpēlica)* (Grablje, Jelsa, Poljica, Zastrazišće, Pitve). Lani u nekim mestima glasi *lōni*, a u nekim *lōne*. Reč *gustērna* glasi *gustīrna* u svim mestima samo u Grablju *gustērna*. *Mleskati* glasi *mlāskot*. — Kod Hektorovića susrećemo i *verovati, veruj, devojke*, ali je to svakako nastalo pod uticajem narodnih pesama, koje su unete u njegovo „Ribañe“, a u kojima ima više čakavskih reči: *devojkā, vera, neverna, vera, sedošē, bela devojkā*. „Stat. com. Pharae“: *Trišćino Borje, Prigradica, Didīna Gomila, Kupinovik, Stinice*. Svakako se iz „Statuta“ i iz dela hvarskih pisaca jasno vidi da je u ovom kraju još od najranijih vremena vladao ikavski govor.

7 *l* prelazi na celom ovom području bez izuzetka u vokal *u*: *pūn, pūna, tūst, jābuka, sūza, vūk, vūna, mūčāt, buhā, sūnce*. Ova zamena se morala izvršiti posle 13, a pre 16 veka, jer još u „Statutima“ susrećemo: *Dalgi Rat, Dolga, Tolsto Selo, Močīlnica*; danas: *Dūgi Rōt, Tūsto Selō, Mučīlnica*, dok u delima Hektorovića i Lucića toga nema. Kod severnih čakavaca vokalno *l* još se mestimice čuva ili

¹⁾ V. Oblak: Der Dialect von Lastovo, Archiv XVI 427.

se razvilo u *al, el, ol* (odnosno *o*) i to na Kvarnerskim Ostrvima¹⁾. Na kopnu s protivne strane tih ostrva nema više ni vokalnoga *l* ni *l'*²⁾.

8 Danas se *l* u svim mestima izgovara sa popratnim glasom *a* odnosno *o* ili diftongom *ao*, kako je u kojem mestu provedena zamena vokala *a*: *bârdo, kârst, pârst, vârc, kôr* i *kâr, četvörtäk (čēt-vāo tāk), dârvo, dârvô* i *drîvo*. U Gdiñu: *přst, křst, vřst*. Iako se vokalno *l* javlja već na početku istorije srphrv. jezika, u 13 veku nalazimo u dubrov. ispravama za *l* pisañe *er*, pa i u Vinodolskom zakonu. Tako i u „Statutima“ čitamo: *Parvinić, Rač, Garška, Ratac, Rastiñe Bardo, Oskorušica Parva, Varbañ, Varba*. Kako je ova isprava pisana latinskim jezikom, koji ne poznaje vokalnoga *l*, nego se mesto ñega u svim latinskim ispravama već od 13 veka p'isalo *er, ir, ar* i slično, ne možemo reći da se ovaj glas već onda i izgovarao u narodu ovoga kraja kao *ar*. Ovaj se popratni glas javlja u dubrov. i bokokot. ispravama, ali samo na početku reči, dok u crkvenim pesmama nalazimo ga i u sredini: *carkva, milosarje, Isukarste*. O izgovoru ovoga glasa u narodu isporodi zapažañe J. Mikala u uvodu ñegova rečnika na str. 9: „morte aliqui scribunt smart, aliqui smert, aliqui alii sine vocali r, sed in communi usu non dicitur nec smart nec smert, sed modo quodam aspero ita, ut vocalis non advertatur“.

Reč *rt* glasi *rôt* ili *râot*.

9 *Nestajañe vokala*. Na kraju infinitiva svakoga glagola nema *i*: *govorît, pîsât, mîslît, pęc, ręc, vârc*; ovo bi se moglo tumačiti na različne načine. Ovaj pojav nije konsekvantno sproveden u „Vinodolskom zakonu“ ni u „Statutu ostrva Krka“, a Hektorović i Lucić to imaju prema potrebi stihā. To dakle nije star pojav kod čakavaca i može biti i morfološkog porekla.

Ali se *i* gubi na celom ostrvu u imperativu za 2 l. sing. i za 1 i 2 l. plurala: *govôr, govôrmo, govôrte; ręc, ręcmo, ręcste; pęc, pęcmo, pęcste; júb, júbmo, júbte; sęd, sęcmo, sęcste*. — Kod Hektorovića i Lucića ređe: *činmo* (Hekt. 1579), *recmo* (222).

To isto nalazimo u part. prez.: *govôrec, mîslec, pišuc, spęc, hōdec, víčuc*. Hekt. i Luc. mešaju prema potrebi stihā: *upravljajuc* (Hekt. 1579), *sidec* (1509), *besidec* (1510), ma da i ovo može biti morfološki pojav.

¹⁾ Isp. Milčetić: Čakavština Kvarnerskih otoka (Rad 121, str. 105—107).

²⁾ Isp. Белић: Зам. по чак. гов., Изв. XIV (1909), knj. 2.

Izgubiti glasi *zɡubît* kao na Kvarn. Ostrvju; isp. *shôđñidon* m. *ish-*; rosikati kaže se *rôskot*; oskoruša glasi *skôruša* (Grablje, Brusje, Hvar, Poļica, Vrisnik, Pitve) sa redukcijom; ali *uskôruša* (Vrbañ, Zastrazišće).

Na celom ostrvu se reducira *i* u reči mati: *mât*. U Starom Gradu slušamo: *ovuôd, tuôt, guôr, duól* opet sa *z* mesto *iz*. Kuñati se veli *kjât*. Reči: ovako, onako i koliko, toliko često glase u svim mestima sa redukcijom *o:vâko, nâko, kôko, tôko*.

10 *Kontrakcija vokala*. Prebući se kaže *probúc se*. Brojevi dvadeset i trideset u vezi sa jedan do devet kontrahuju katkada tri sloga u jedan: *dvôst i jedôn, dvôst i dvo, trîst i šest, trîst i osam*.

Reč *pojas* glasi *pôs* ili *pâos*.

11 *Dodavañe glasova*. Glagol hteti glasi redovno *itît*, ali se čuje i *ičît* (Jelsa, Vrisnik, Poļica, Zastrazišće). Na početku nekih reči, koje se počinu vokalom, stavlja se glas *j*, a osobito to biva, ako je pred tom reči predlog *u*: *jústa, jih, jîeva* (Dol), *jôko, ù joko, u jogônj, u Jovîma(n), u jîme, jôgla, ù juho, u jústa, u Jâfriku* (Dol, Grablje), *u Jamèriku, u Jitâliju* (Dol): *lša je u Jâfriku* (Grablje); *maôli mi je stâvi pârst u jústa* (Vrbañ).

„Opet“ može glasiti *jèpet* i *jèpeta*. Neke reči primaju na zapadu ostrva spreda novi vokal: *îspis, is, ik; is ôcen, is Ivânon; ik brâtu, ik sestri* možda pod uticajem naporedne upotrebe *z* i *iz* (*z* je došlo iz zapadno-čakavskih dijalekata).

B Suglasnici

12 Glas *l* ne prelazi na kraju sloga ni na kraju reči u *o*, nego ostaje nepromeñen: *vârtal, dëbel, pôl, stolâc* g. *stolcâ, stôl, vôl, kôlâc* g. *kôlca, cidîlce* g. *cidîlca*. Ovo vredi za imenice i prideve, ali ne za participe perf. II. U ovom se glagolskom obliku čuva, iako ne dosledno, *l* na kraju nom. sing. m. roda u Starom Gradu najbolje; u Dolu, Brusju, Grablju i Hvaru nešto mañe, a u ostalim mestima osobito prema istoku, nikako: *govorîl, pisôl, hodîl, bil* (Stari Grad) *govorî, pisâo, hodî, bi* (Vrbañ, Svirče, Vrisnik...). Kod mlade generacije opaža se da u ovom slučaju glas *l* nestaje u svim mestima. Imenica *dolâc* glasi u gen. *dôca*, dat. *dôcu* (Vrbañ, Svirče, Vrisnik, Pitve, Vrboska, Jelsa, Zastrazišće) uz redovan prelaz *o* u diftong *uo* u već spomenutim mestima. U drugim mestima ostrva *l* dobro se čuva u ovoj reči.

13 Naše *đ* daje u ovom govoru *j*: *rōjen, rojēhe, mlāji, slāji, prēja, mēja, gōsposji, arjā*. Ovo se opaža i u rečima talijanskim: *jōrno* (giorno), *jakēta* (giachetta). Ali imamo u više mesta i novo *dj*: *svādjen, grādjanin, nasōdjen, ukrādjen, vīdjen*... dobiveno pod uticajem štok. dijalekta, ali je mnogo mekše od štok.¹⁾, te se gotovo razabira u govoru sinteza glasova *d+j*: *rōd'en, svād'en: ovā stvōr je nōd'ena na pātū* (Stari Grad); *ovō je mijōr i devel stō i dvōdeset i ōsmo godišće pōsli(n) rojēho Isūkarstova*.

Prema štok. *žđ* (od *zđj-*) imamo *žj*: *grōžje i gvōžje*, u Brusju: *grōzje*. — Dažd glasi *dōrž*²⁾ ili *dāorž* gen. *daržā i daržjā* (Stari Grad, Dol, Vrboska, Jelsa, Zastraišće). Svada glasi *svajbā* (*svājba*: Vrbañ).

14 Praslovensko *stj* i *skj* (*sk* ispred *e* i *i* glasova) glasi u ovom govoru *šč*: *godišće, ščeta, prišč, ščóp, ščēdīt, ščipāt, gūščerica, kliščā, joščić* (Stari Grad). Ono koje je nastalo od *čt* daje *št* kao u štokavskom: *poštēn*, ali *nīšta* i *nīšće* (Stari Grad); *štovāt poštēne, ūšte* (učite), *mīšte, skāšte, vište*. U Hektor. još nalazimo *čt*: *počtenje* (Rib. 6), *počtovat* (178). U „Statutima“ imamo to isto u svim slučajevima: *Triščino Borje, Lovišće, Bobovišće, Rapišće*. Hektorović ima isto: *Eaščina, skupščina, jošće*.

15 Primarno i sekundarno *ć* izgovara se na celom ostrvu veoma umekšano, kao rusko *č*³⁾ po čemu se čakavci jako razlikuju od štokavaca i kajkavaca: *nōt' t'āt'a*.

Tj prelazi uvek, svakako pod štokavskim uticajem, u *t'*: *brāt'a, prūt'e, trēt'i*.

Glagol *ići* sam se ne upotrebljava; složen sa predmetkom glasi *dōt', nōt', izōt'*, a u prez.: *dōjden, nōjden izōjden* kao i u drugim čak. dijalektima.

Glas *t'* ispred grlenih konsonanata, a katšto i ispred drugih prelazi u *j*: *vōjka, pripēt'ak* g. *pripējka, ispēj krūh*, ali i *ispēc krūh* (Vrbañ).

16 Staro *ļ* prelazi na celom ostrvu u *j*: *jūdi, sprōvjāt, žēja, jūt, jūbica, prijatej, jūbīt, nedīja, vōja*. U „Statutima“ i kod Hektorovića još je svuda *ļ*; ad 1) *Smričevo poļe, Poļica*; ad 2) *zemļi, ļubavi, boļe, voļe, sabļu, ļudi*. — Osamļena je pojava u „Statutima“ *zemja*.

Grupa *laj* još se u nekim slučajevima čuva: *vesēl'je, pristōl'je. Dōl'janin, obīl'je*.

¹⁾ Isp. O. Broch: Slavische Phonetik, § 187

²⁾ Isp. u češ. jez. O. Broch: Slav. Phon. § 35.

³⁾ Isp. O. Broch: Slav. Phon. § 187.

17 Palatalni glas *ñ* i grupa *nj-* izgovara se jednako: *stōñe, obećōñe, ñegōv, zlamēñe, korēñe, imōñe*. Ovaj glas ispred nekih konsonanata gubi svoju palatalnost: *jōnca* (nom. s *jāñac*). Mesto *gn* imamo *gñ* u rečima: *gñōj gñūsān, gñūsobā*, a mesto *zn* disimilacijom *zl* u rečima: *zlāmen, zlamēñe*.

18 Konsonanti *d* i *t* postaju pred drugim konsonantima *l* u svim mestima ovoga ostrva sem u Grablju i Zastraišću: *olgovorīt, pul crkve, pūl poja, pōlpis, dobīlka, olgojīt, slōlko, pōlkova, olkāt; ne čini nīšta pōl Bogon*¹⁾. Ispred *r* i *l* to ne biva: *odrēc se, ōdreka, pōd rot; odlomīt*. U Grablju i Zastraišću dolazi u gornjim slučajevima *j* mesto *l* bez izuzetka: *pōjpis, pōjkova, dobijka, ojgojīt, ojgovorīt, krōjki: sāj ču dōc, slājkostī, pūj doma, pōj kosu, pētāk* gen. *pējka*. Jedino u reči *lutka* čuje se na celom ostrvu *j* mesto *l*: *lūjka*. *D, t* se redovno gubi ispred afrikate *c*: *ōca*..., ali može i ostati uz promenu kao gore: *sūlca, gūlca*, (nom. *gūdāc* — prasac); *sviēlca* (Stari Grad Dol, Pitve) inače *svēca*.

19 *M* na kraju reči, ali samo u nastavku, prelazi u *n*: *govōrin, skāčen, pišen, rukōn, nogōn, čovīkon, jednīn, dvojīcon, Pētron, sūncen*; ali *sōm* (ipse), *dim, Adōm, grōm, srōm*. Kako je došlo do ovoga — *n*: da li morfološkim putem ili uticajem drugih dijalekata — može pokazati samo uporedno proučavanje ovog govora sa drugim.

Mn biva ka što disimilacijom *vn*, na pr.: *sedavnāste, gūvno, slōvnica, tāman, tavnā, tavnō* (zločest).

M ispred grlenih glasova daje velarno *n*, a ispred zubnih i *c, č, č-n*: *momāk* g. *močkā i mōčka, mōrci, pōntīt, osandesēt, brīnce*. Predlog *mimo* glasi disimilacijom *nīmō*; *kurva* glasi *kūrba*. Mesto *zipka* u svim mestima sem u Hvaru, Brusju, Jelsi i Poļicama imamo: *zīvka*, a u ova četiri metatezom: *zīvka*. Općina se obično kaže *ōvcīna*, ali i *ōfćina, ōfćinski* (Svirče, Vrbañ) *Krilo* glasi *hrelō* ili *frelō*. Prema *mn* imamo *ml*: *mloštvo*.

20 Grleni glasovi ne meñaju se u piskave onako redovno kao kod štokavaca. Starija generacija čuva tu izmenu još prilično dobro, ali mlađa baš nikako: a) *nozī, rūcī, u jūšī, junōcī; vūci te izīli; tō sur krīvi svīdoci; pōmorli su svī kolicī*; b) *nogī, rūkī, svīdoki*. — Kod Hekt. je promena dosledna: *u ruci* (231), *na rici* (315); *svi kolicī* (316), *majci* (553) U Vrbañu i mlađi i stariji dobro vrše izmenu.

Ovi se glasovi pred zubnima pretvaraju u *j*: *nōjta, lōjta, dojtūr*.

¹⁾ M. Kušar: Rapski dijalekat, Rad 118, 5.

H se izgovara oštro kao u nem. jeziku *ch*: *kühot, hlödno, grüh*.

U Pojicima, jednom delu Vršnjika i jednom delu Zastrazišća čuje se zamena glasa *h* sa *f* i obratno: *küfot, muřä, fütit, päřät, řelö, küřina; řarvötski* (hrvatski) (Hvar); *Hilip, hino, kahä*.

Hv daje *f*: *fölä, föřen, zaföřit*, ali u Starom Gradu i Dolu ostaje nepromeňeno: *hvö!ä, hvöřen Isüs, zahvöřit, pohvöřit; Hvör, hvoränin*, što inače glasi u svim ostalim mestima ovoga ostrva: *För, föränin* i što je u ovoj reči dobiveno analogijom (prema *hvala*: *fala* — dalo je i *Far* — *Hvar*).

G, k se ispred *d* meňaju u *j*: *mejdön, bojdänüřa* (ime jedne loze); *svajdöhi* (*krüh näř svajdöhi*); *İřa je na İdiñ, İřa je put İdiña*.

Galeb glasi *käleb*, a pečurka: *pečürva* kao i u drugim čak. dijalektima.

21 Čr — ostaje i u ovom čak. dijalektu neizmeňeno: *čöran, čarñen*. Glas *č* je u gradu Hvaru zameñen poznatim mletačkim uticajem glasom *c*: *cö, mücät, cinit, cöran, cüdo, řicica, pecen, covčji*. Isto tako grad Hvar ne poznaje ni čistih glasova *ž, š*, ni *z, s*, nego se čuju glasovi koji su na sredini između jednih i drugih *ž, š*, no ipak se u govoru razabira kada je taj glas nastao od palatalnog, a kada od sibilantnog glasa: *ženä, řimä, vazest, řinoč, řünce, řüma, řemjä, řekärva, řenića, zovęř*. Ovaj sam pojav zabeležio i na Jelsi. Istražujući ga do kraja doznao sam da su te promene glasova *č, ž, š, z, s* ograničene na nekoliko veoma starih osoba iz trgovačkih familija u donjem delu mesta. Čini se da je taj pojav nekada bio rašireniji, u familijama na koje je mogao više uticati talijanski jezik. U težačkim familijama toga nema. Čuo sam u Jelsi ovu staru izreku, koja će poslužiti kao primer uspomene na taj pojav: *Zienska je řüć zmajé otrovnjäce, kojä, kad ujidë cejadüna, otrüje kär covčju*. Ovaj pojav nalazimo u Visu, Trogiru, Rabu, u Milni na Braču i po Kvarnerskim ostrvima¹⁾. *Škriña* glasi *skriña*, a glagol *resiti* na zapadu *reřit* (jamačno prema *resiti* — *reřen*).

22 Grupa *čk* kao obično u čak. dij. prelazi u *šk*: *mäřka, gärřki, mletäřki, čöřčäk*, gen. *čöřřka, bröřki, rüřka, kvöřka, težöřki*. To nalazimo još u „Statutima“: *Mala Garřka*.

23 Za grupu *tsk* (*dsk*) imamo *sk*: *harvöřki, üřkot*, (uckati), *pęste, ręste*, ali *gospöřski, gospöřstvo* i *gospořski, gospořstvö, starogröřski*. U Hektor.: *grajřki* (Rib. 28).

¹⁾ Isp. o tome specijalno ispitivanje d-ra M. Maleckog: Čakawizm (1929).

Pred *c* mesto *s* imamo *j*: *pröjca, řajcväst se i řascväř se*, a *z* ispred *s* (*z*) *ř, ž*: *ijsřic, řajsřic, řajřirit, řajsükät, řajžälit*, ali i *rařirit, rasükät, ražälit*.

Skupina *sm* glasi *cm* u reči: *cmij* (smije).

24 *Otpadañe suglasnika*. Zatvorni se glas ispred zatvornog, tesnačnog i ispred afrikate gubi: *čelä, řenića, řeniřiti, sovät, řič, řica, řicica*, (Hvar): *dí, kö, nomöj ga sovät* (Dol): *litos je sküpä řenića* (Grablje).

I iz drugih se konsonantskih grupa reducira jedan suglasnik na početku, u sredini i na kraju reči: *v* — *sëkar, sekärva, sarbit, kör*, ili *kär, čöřčäk, čarčit i čöřčät* (Vrbañ); *d* — *gärdan, gärna, gärno i gärdan, gardnä, gardnö, poplät*; *b* — *zest, zevst* (Vrbañ), *pozest nazest, klüko i klülko* (Vrbañ); *đž* daje *ž* ili daje *j* pred zvučnim *b*: *saržbä, sarjbä* (Vrbañ): *kakö je gärno ovö ditë* (Hvar): *ispöl mi je poplät ol postolä* (Stari Grad), *donëř mi jednö klülko preje* (Vrbañ), *čöřčäk čarčit na borü* (Brusje), *čarčäk lipo čarčit* (Zastrazišće), *čarčiej* (St. Grad, Dol). Pridev *svemoguč* glasi u većini mesta: *samoguč*, tako da mu je u osnovici, po svoj prilici, *sva moguč* (pl. mesto sing.). *Vařda* glasi *vöda*, u Vrbañu: *vajöda* prema *vařada*. Izvorno *ž* imamo u *žerät i žeröne*: *nečęř da lavuröř, mä si döřa na žeröne* (Grablje); *gřiva* (Vrbañ, Vrboska) < *gřiva* inače *gřva* po čitavoj sredini ostrva, a od Dola prema zapadu ta se reč ne čuje nego *pečürva*. Predlozi *povrh* i *navrh* glase: *pövar* i *nävar*.

25 *Sekundarni suglasnici*. Zadržavanje prelaznih suglasnika dosta je česta pojava u ovom dijalektu: *jüřta, zdrüř, zdril; nindar* (mesto nigda) i *nidor, nindar* (Vrbañ); *nidir; ovin* (nom. sing. pok. zam.), *tin, onin* (St. Grad, Dol) imaju *n* umetnuto ili dometnuto raznim načinom; isp. *i venzir* (vezir) u *Hvaru*.

U dat., lok. i instr. plur. svih reči koje se sklañaju imamo na kraju sekundarno *n* dobiveno disimilacijom od *m* ili ñegovim položajem na kraju reči: *pöřiman, jüřiman, döbriman, oniman, dvřiman, parvřiman*. Ovo sekundarno *n* čuva se na južnoj strani ostrva od Hvara do Dola i St. Grada, gde se najbolje čuva, dok se prema istoku gubi, a nikako se ne čuje u Vrbañu i Svirčima.

Sekundarno *h* od zamenica i prideva domeće se na celom ostrvu u gen. plur. imenica — i deklinacije: *köřtüh, pütüh, jüřüh*. U Dolu se govori: *goriköřja* (gore), *doliköřja* (dole) sa dodatim partikulama.

26 *Metateza konsonanata*. Na zapadnom delu ostrva za *zipka* kaže se *zıkva*, a prema istoku *zřvka*. *Ořica* glasi *zřica*; u Vrbañu: *žřica i řřica*; *vridřica* (vedrica), *grävön* (gavran); u Vrbañu *grävran* i *gävran*. Predlog među glasi *mëu*, a često i *üme*, ali i *mëju*: *izgubil se je üme küće* (Brusje).

C Akcenat i kvantiteta

27 Akcenatsko pitaње u našem jeziku najzamršenije je pitaње, jer se iste reči u jednom kraju naglašuju na jedan način, a u drugom na drugi. Taj je slučaj i na ovom ostrvu. Sa istoka prodire u susjedstvu štokavštine pomalo štokavski akcenat, bar u nekim oblicima, a i inače se opaža pomalo uticaj štokavske akcentuacije na celom ostrvu. Svakako je sigurno da u dijalektu ovoga ostrva imamo tri akcenta. Prva dva su jednaka štokavskim istim akcentima, dok se treći uzlazni akcenat razlikuje od štokavskog istoimenog akcenta, jer je uspon kod њega mnogo veći nego u štokavskom, a inače se opaža jaki zavoj na svršetku tako naglašenog sloga osobito u gen. sing. imenica ženskoga roda kao: *ženā* gen. *žené*, *vodā* gen. *vodé*. Ovo vrijedi naročito za dijalekat Vrbaņa i donekle Zastraišća. Ovaj uspon i jaki zavoj pri svršetku uspona u Vrbaņu veoma lepo karakteriše sam narod ovoga kraja govoreći: „*Varbāņani čūdo zavījū (zavijedū) jazīkon u gōvoru.*“ Ovaj tipični čakavski akcent tako je omiļen u Vrbaņu, da ga oni upotrebljavaju i tamo gde uopšte nije potrebno i gde mu nije mesto. Čuo sam od jedne žene ovu rečenicu: *Ovā mojā maōla ča hočē, hōće*. Beležeci druge osobine čuo sam još više ovakvih primera, ali ih nisam zabeležio, jer mi žene, od kojih sam ih slušao, nisu htele ponoviti rečenicu, ili bi je pri ponavljanju drukče izgovorile.

Pored triju gore označenih akcenata svako će zapaziti u ovom radu još jedan akcenat i to $\hat{}$. To je isto uzlazni akcenat kao i $\acute{}$. U beleženju svakako je potrebno razlikovati ga od $\acute{}$ akcenta, jer se pod њim vokal *a* nije razvio u *ao*, niti u *o*, nego se izgovara posve čisto kao i kratki vokal *a*. On se najčešće nalazi na osnovnom slogu, nešto ređe na slogovima u sredini reči, a ni u kom slučaju na krajnjem slogu. Za њ veli profesor Rešetar da se nalazi samo na vokalu *a* i da je taj vokal *a*, po њegovu zapažanju, pre poludug (mittelang) nego dug¹⁾. Na њemu se nalazio u štok. dijalektu i kod severnih čakavaca $\hat{}$. Ovim Rešetarovim tumačenjem bio sam i sam još kao apsolutno filozofije doveden u zabludu pri obrađivanju dijalekta mesta Brusja²⁾. Obišavši kasnije celo ostrvo, uverio sam se i sam da se takav akcenat nalazi doista samo na vokalu *a*. No nikako se ne mogu složiti sa Rešetarom da bi taj vokal *a* bio mañe dug od koga drugog dugog vokala na kome se nalazi $\acute{}$ akcenat. Šta-

¹⁾ Rešetar: Alter steigender Akcent in Serbischen, Archiv XVII. (195—196).

²⁾ Јуж. Фил. VI 189.

više vokal pod ovim akcentom možda je i nešto duži od onoga na kome je $\acute{}$ akcenat, jer je uzlazna intonacija ovoga akcenta na celom ostrvu još tipičnija od intonacije $\acute{}$ akcenata¹⁾. On je veoma omiļen na celom ostrvu, ali najvećma u Vrbaņu, Svirčima, Sv. Nedelji, Vrisniku i Pitvama, pa se on u ovim mestima, a osobito u Vrbaņu čuje i stalno upotrebljava tamo gde na zapadu ostrva imamo $\hat{}$ akcenat kao i kod severnih čakavaca. To se najbolje vidi kod glagolskih oblika naročito drugoga razreda treće vrste, tipa a) pete vrste i šeste vrste. Osobito se ističe u part. perf. II. Ovo je noviji akcenat čitavoga ovoga kraja, koji još nije ni ustajen. Samo na zadnjem slogu može biti $\hat{}$ akcenat na vokalu *a*, a u sredini reči obično je $\hat{}$ mesto $\hat{}$.

Na istoj reči može biti dvojaki akcenat u istom mestu na primer: *mladič* i *mladić*, *pasā* i *pāsa* (psa). Ima skupova imenica koje u nekim mestima imaju uzlazni akcenat, a u drugim silazni na istom slogu i u istom padežu, na pr.: *Kōtā*, *Lākrā*, *Lūcā*, *Mōndā*, vok. sing.: *Kōta*, *Kūkra*, *Lūca*, *Mōnda* (Hvar, St. Grad, Dol, Vrboska, Jelsa); *Kōte* (*Kāote*), *Mōnde* (*Māonde*), *Lūce*, *Lūkre* (Vrbaņ, Svirče i sva ostala mesta na ostrvu), a može biti i kao nominativ: *Kōtā*, *Mōndā*, *Lūcā*.

Važne su pojave u akcentu genitiva sing. imenica ženskoga roda sa akcentom na nastavku, a sa dugim korenitim slogom. Ove imenice u gen. sing. mogu imati u raznim mestima trojaki akcenat. U Vrbaņu, Svirčima, Sv. Nedelji, Poljicima i veoma retko u Vrisniku ostaje u gen. sing. na prvom slogu dužina, a na kraju je brzi akcenat, no ipak ne izrazito brz kao u nominativu, nego nešto slabiji, te se čini da pomalo prelazi na prvi slog: nom. sing. *dūšā* gen. *dūšē*, *brāodā*-*brāodē*, *vaorbā*-*vaorbē*, *tūgā*-*tūgē*, *Maōrā*-*Maōrē*, *Maōndā*-*Maōndē*, *Kaōtā*-*Kaōtē*, *Lūcā*-*Lūcē*. U St. Gradu, Dolu, Vrboskoj i Jelsi dužina na prvom slogu pred dugim akcentom pokraćuje se i gotovo sasvim gubi: *glōvā* *glōvīe*, *rūkā*-*rūkīe*, *brōdā*-*brōdīe*, *snōga*-*snogīe*, *vōrbā*-*vorbīe*, *divnā*-*divnīe* (devojka), *Mōndā* *Mōndīe*, *Lūcā* *Lūcīe*. To nalazimo i u Hvaru, ali se zadržala i vidna dužina na korenitom slogu: *glōvā*-*glōvē*, *brōdā*-*brōdē*, *Kōtā*-*Kōtē*, *Mōndā*-*Mōndē*. U drugim mestima kao i u Vrisniku nalazi se u gen. sing. na nastavku uzlazni akcenat, a dužine pred њim nema: *Mōndā*-*Mōndé*, *Kōtā*-*Kōté*, *glōvā*-*glōvé*, *divnā*-*divnē*, *kūmā*-*kūmé*, *sridā*-*sridé*, *dūšā*-*dušé*, *zimā*-*zimé*, *petā*-*peté*. U Grablju, Pitvama i Zastraišću osobito se primećuje skraćivanje osnovnog vokala,

¹⁾ Isp. i Belića op. cit. 17.

pa čujemo: *glōvā-glavé, brōdā-tradé, glōvñā-glavñé, Mōndā-Mandé, Kōtā-Katé, Mōrā-Maré*. Ako se na diftonzima *ao, uo i ie* nalazi akcentat $\overset{\circ}{}$ ili $\overset{\prime}{}$, primetio sam da se uvek nešto jače ističe onaj deo diftonga koji je nosilac akcenta. Redovno je nosilac silaznog naglasaka prvi deo diftonga, a nosilac uzlaznog drugi deo. Ovo se daje objasniti i samim tumačenjem o intonaciji $\overset{\circ}{}$ i $\overset{\prime}{}$ akcentata¹⁾. Malo se teže snaći u onim slučajevima na pr. u Starom Gradu gde $\overset{\prime}{}$ akcentat na kraju reči pokazuje sklonost da vremenom pređe u $\overset{\circ}{}$ ²⁾.

Vrlo je važno za akcentat ovoga ostrva spomenuti da se akut u sredini reči čuva u svim mestima jednako. Na kraju reči čuva se veoma dobro na istoku, ali najbolje u Vrbañu. U primorskim mestima Jelsi, Vrboskoj i Starom Gradu već nije svagde onakve intonacije kao u Vrbañu. U Brusju i Grablju možemo katkada primetiti da je više ravan nego uzlazan. U samom gradu Hvaru u velikoj većini slučajeva naročito kod mlađe generacije prešao je u silazni, a na ostrvu Visu, koliko sam mogao razabrati, nema više na kraju reči uopšte uzlaznog akcenta, nego je prešao u silazni.

Još je karakteristično za ove dijalekte da je dužina, koja nikada ne stoji iza akcenta nego ispred ñega, takve prirode da više naliči na uzlazni akcent nego na dužinu, jer se pri kraju dužine glas nešto peñe. Katkada je čovek u neprilici da odredi šta je akcent, a šta dužina. Pomaže nam jedino ta činjenica da posle akcenta nema dužine. Ako su dužine nekada i postojale, one su se vremenom skratile.

Dužina se može naći u Vrbañu i u mestima istočno od ñega ispred $\overset{\wedge}{}$ akcenta. To vidimo u glagolskim oblicima pete glagolske vrste: 3 l. prez.: *raojāju, vaojāju* (vaļaju); particip prez.: *raojājuć, vaojājuć*; part. perf. II: *raojāo - raojāta raojāto, paorāo-paorāta-paorāto*. Kako se ona ponaša pred drugim dugim akcentima, pomeno sam na str. 15.

Za akcente $\overset{\circ}{}$ i $\overset{\circ}{}$ ne vredi pravilo štok. dijalekta da mogu stajati samo na prvom slogu. Oni mogu biti na svakom slogu. Stara akcentuacija sačuvala se još veoma dobro kod imenica ženskog roda: *kozā, rūkā, vodā, ōvcā, vrućinā, igrā, ženā, maglā, lozā, zemjā, sestřā*. Akcentat na kraju reči sačuvaao se i u gen. sing. istih imenica: *kozé, ruké, vodé, ovcé, vrućiné, igré, žené, maglé, lozé, zemjé, sestřé*. Stari akcentat se čuva i u gen. plur.: *sinóv, brodóv, libór, mihóv, vukóv, volóv*.

¹⁾ Leskien: Gramm. der serb.-kroat Sprache §§ 216 i 217.

²⁾ Kada je ovaj rad već bio gotov, video sam da prof. A. Belić govori o ovim pojavima u napred pomenutoj studiji, Glas CLXVIII, str. 14.

³⁾ A. Белић: Зам. §§ 26 i 170 i Акц. студије, стр. 8.

U infinitivu se takođe veoma dobro čuva stari akcentat: *govorīt, mūčāt, pītāt, pripovidāt, zapovidāt, pīsāt, tūžīt, sūdīt, zaklāt, promīnīt*. Još ću spomenuti da se dosta dobro čuva prenos akcenta na predlog, što se kod nekih štokavaca pomalo gubi: *īša je nā more; pō Boga, zā Boga, ū more; dōšal je dōma zā vragā; īša(l) je pūl poja; māt jī trī pātā nā don; otāc je īša(l) ū grod; sestřā će otputovāt ū sřidu; obīšili smo grōzje pōl pod; čā je ōl Boga, slāje ōl meda; dāću ti jednū ū glōvu*. Na dvosložne i višesložne predloge veoma retko prela i akcentat sa imenice: *Otāc je īša ūza škoj* (ostrvo).

Sve ostale akcentatske pojave, a osobito slućajeve gde se vidi uticaj štokavskoga akcenta i gde je akcentat kojega mesta ili ćitavog ostrva jednak sa štokavskim spomenuću uvek posebno kod pojedinih oblika. Ako nije posebno spomenuto mesto, onda neki oblik, glasovni ili akcentatski pojav vredi za sva čakavska mesta na ostrvu.

Što se tiće teoriske i istoriske strane ove akcentuacije, o tome će ćitaoci naći sve što treba u napred pomenutoj raspravi prof. A. Belića *О чакавској основној акцентуацији* (Глас CLXVIII, 1935). Ali ipak moram pomenuti jednu karakteristićnu osobinu svih ovih dijalekata. Kada se " ma kakvog porekla bio duļi u ovom dijalektu u t.zv. jakom polożaju (na pr. *stārac: stōrca, ñegōva: ñegōv* i sl.), onda se ne ne dobiva $\overset{\prime}{}$ — kao u severnoćakavskim govorima, — već $\overset{\wedge}{}$ (isp. kod Belića op. cit. 18 i daļe).

D Oblici

Deklinacija imenica muškog roda

28 Jednosložne sa kratkim akcentom na prvom slogu:

N. <i>mīš</i>	<i>mīši</i>
G. <i>mīša</i>	<i>mīš (mīših)</i>
D. <i>mīšu</i>	<i>mīšima(n)</i>
A. <i>mīša</i>	<i>mīše</i>
V. <i>mīšu</i>	<i>mīši</i>
L. <i>mīšu</i>	<i>mīšima(n)</i>
I. <i>mīšon</i>	<i>mīšima(n)</i>

Veoma je malen broj jednosložnih imenica muškoga roda koje imaju ovaj akcentat: *bīk — bīka, krūh — krūha, lūk — lūka, tīć — tīća, zēt — zēta, brāt — brāta, māk — māka, pārst — pāresta, plāč — plāča*.

Mnogo ih više ima koje imaju u nom. sing. ^ dobiven ili dužećem u poznatom položaju starog kratkog akcenta ili našeg kratkog ili skraćenog. U genitivu plurala takode je ^ akcenat na prvom slogu: *brōd — brōda — brōdih i brodōv, čir — čira — čirih, đim — đima — đimih, grōm — grōma — grōmih, led — leda — ledih, lōj — lōja — lōjih, nōs — nōsa — nōsih, plōt — plōta — plōtih, pōd — pōda i podā — pōdih, pōst — pōsta, pōt (znoj) — pōta i potā (Vrbañ), rōg — rōga — rōgih, sir — sira, smōk — smōka, škōj — škōja — škōjih (ostrvo), vōñ — vōña — vōñih, zvōn — zvōna — zvōnih; dlōn — dlōna — dlōnih, krōj — krōja — krōjih, rōj — rōja, tōst — tōsta.*

U lok. singulara ove imenice imaju obično ^ akcenat na nastavku: *u brodū, u ledū, u nosū, na plotū, na podū, u potū, u rodū, na rogū, u smokū, na škōjū; ali samo u čiru, na đimu, u mēdu, u siru i dalje samo: na dlānu, na krāju, u rāju, na tāstu.*

29 Jednosložne imenice sa ^ akcentom na prvom slogu koji se čuva na istom slogu sem u lokativu singulara i dativu, lok. i instr. plurala:

N. zūb	zūbi
G. zūba	zūb (zūbih i zūbih)
D. zūbu	zūbīma(n)
A. zūb	zūbe
V. zūbe	zūbi
L. zūbū	zūbīma(n) (zūbih)
I. zūbon	zūbīma(n)

Ovakvih imenica ima veoma mnogo: *brōv — brōva — brōv, brūs — brūsa — brūsih i brūsih, būs — būsā — būsih, cvit — cvita — cvitōv, črip — čripa — čripih i čripih (crep), dōr — dōra — dōrōv i dōrih, kūs — kūsā — kūsih i kūsih (komad), list — lista — listōv i listih, sīn — sīna — sīnōv — sīnih i sīnih, sōd — sōda — sōdih i sōdih, sōrp — sōrpa — sōrpih (srp), strōh — strōha, sūd — sūda — sudōv sūdih i sūdih (posuda), svit — svita, vlōs — vlōsa — vlōs i vlōsih, vrōt — vrōta — vratōv — vrōtih i vrōtih, vūk — vūka — vukōv — vūcih, zēc — zēca — zēcōv — zēcih i zēcih.*

Lok. sing. glasi: *na brōvū i brōvu, na brūsū, u būsū i būsū, na cvitū i cvitu, na čripū i čripu, na dōrū, u kūsū, u listū, na sōdū, na sōrpū, u strōhū, u svitū, u vlōsū, na vrōtū, o zēcū, ali samo na sīnu, na vūku.*

Dosta imenica imamo koje su imale akcenat na završetku, pred kojim je bio kratak slog:

N. čep	čepī
G. čepā	čepōv i čepih
D. čepū	čepīma(n)
A. čep	čepē
V. čepe	čepī
L. čepū	čepīma(n)
I. čepōn	čepīma(n).

Još više ih ima sa dužinom ispred akcenta na korenitom slogu:

N. pūt	pūtī
G. pūtā	pūtih
D. pūtū	pūtīma(n)
A. pūt	pūtē
V. pūte	pūtī
L. pūtū	pūtīma(n)
I. pūtēn	pūtīma(n)

Drugi primeri ovoga tipa jesu: *Bēč — Bēčā, dīl — dīlā — dīlih, grīh — grīhā — grīsth, krīž — krīžā — krīžih, krōj — krōjā — krōjih (kral), lūč — lūčā — lūcih, mlīč — mlīčā — mlīcih, mūl — mūlā — mūlih (mazga), nōž — nōžā — nōžih, skūt — skūtā — skūtih, smīh — smīhā, spūž — spūžā — spūžih (puž), sūd — sūdā — sūdih (iudicium), šcōp — šcōpā — šcōpih (štap), trūd — trūdā — trūdih (posao), žmūl — žmūlā — žmūlih, žūj — žūjā — žūjih.*

30 Dvosložne imenice sa nepomičnim akcentom na prvom slogu:

N. gūšcer	gūšceri
G. gūšcera	gūšcerih
D. gūšceru	gūšcerima(n)
A. gūšcera	gūšcere
V. gūšcere	gūšceri
L. gūšceru	gūšcerima(n)
I. gūšceron	gūšceriman

Ovakvi primeri jesu: *gōvor — gōvora, lok. sing. gōvoru i gōvorū, grūmen — grūmena, mīsec — mīseca, lok. sing. u mīsecu i mīsecū, gen. plur. mīsecih, ōblok — ōbloka, rībor — rībora, sōkol — sōkola, škrobūt — škrobūta (neka trava); bīskup — bīskupa, kōren — kōrena, ōtrov — ōtrova (štok. bez dužine).*

Akcentat ^ može biti i na zadnjem osnovnom slogu u svim pa-

dež ima: *Božič-Božiča*, gen. plur. *Božičih* i *Božić* (dan rođenja Hristova), *čovik-čovika*, *jazik-jazika*, *kapot-kapota*, *paršut-paršuta*, *tarbüh-tarbüha*, *unük-unüka* (u štok. ' akcenat); *otök-otöka* (štok. ')).

Dvosložne imenice mogu imati akcenat i na završetku sa dužinom ispred sebe u svim padežima sem u genitivu plurala: *frator-fra-törä* (samostan), *hajduk-hajdukä-hajdućih* i *hajdukov*, *jaruh-jarühä ja-rusih* i *jaruhov* (jarac), *klobük-klobükä-klobučih* i *klobúkov*, *konól-konölä-konólih*, *kopóč-kopóčä-kopóčih*, *mahir-mahirä-mahirih* (veliki mesarski nož), *maškin-maškinä-maškñih*, *oltör-oltörä oltörih*, *venzir-venzirä-venzirih*; *postöl-postölä-postölih*.

Deminutivne imenice muškoga roda na *-ić* zadržavaju akcenat gen. sing. na istom slogu u svim padežima: *ditić ditića*, *jančića* i *jönčić-jönčića* (u čitavoj sredini ostrva), *kozičić-kozičića*, *križčić-križčića*, *kusičić-kusičića*, *libričić-libričića* (knjižica), *mijčić-mijčića* (meščić), *mirčić-mirčića* (zidić), *mjščić-mjščića*, *nđjčić-nđjčića*, *pīplīčić-pīplīčića* (pile), *pōtičić-pōtičića*, *prajčić-prajčića*, *putīčić-putīčića*, *stolīčić-stolīčića*, *sudīčić-sudīčića*, *volīčić-volīčića*, *zubīčić-zubīčića*; *gārličić-gārličića*, *pārstīčić-pārstīčića*, *vārčīčić-vārčīčića*; *lōjtičić-lōjtičića* (laktić).

Veoma su retke dvosložne imenice sa nepostojanim *a* koje zadržavaju isti akcenat na korenskom slogu: *Pēfar-Pētra*, *sēkar sēkra*; *vārtal-vārtla*; *frōtar-frōtra*, *libar-libra*, gen. plur. *libör*, *lōkat-lōjta*.

Imenice sa nepostojanim *a* obično zadržavaju akcenat na istom slogu, ali je promeñen u gen. i dalje zbog položaja pred sonornim konsonantom u $\hat{}$ prema osobinama ovoga govora. Kod severnih čakavaca, i to na kopnu, u ovom se položaju dobiva '1).

- N. *pālac pōlci*
- G. *pōlca pāloc* i *pōlcih*
- D. *pōlcu pōlcima(n)*
- A. *pālac pōlci*
- V. *pōlče pōlci*
- L. *pōlcu pōlcima(n)*
- I. *pōlčen pōlcima(n)*

Ovamo još spadaju ove imenice: *čaval-čōvla* gen. plur. *čavól* i *čōvlih*, *jāval-jōvla-javól* i *jōvlih* (đavo), *Pāval-Pōvla*, *stārac-stōrca*, *tānac-tōnca*; *Jūraj-Jūrja*, *mļīnac-mļīnca-mļīncih* i *mļīnoc*, *vēnac-vēnca*.

Akcenat bi imao biti na svršetku reči, ali je kao u štokavskom

1) Isp. A. Белић: Зам. по чак. говор. § 40.

prešao na koreniti slog većinom kao ' u ovim rečima: *čōrčāk-čōrška*, gen. plur. *čōrčok* i *čōrških*, *gūdāc-gūlca-gūdōc* i *gūlcih* (prasad), *kri-vāc-kri-vca-kvīvoc* i *krīvcih*, *mōčāk-mōška-mōčok* i *mōških*, *mūlac*, *mūlca-mūloc* i *mūlcih*, *pīsāk-pīska-pīsok* i *pīskih*, *pōpāk-pōvka-pōpok* i *pōvkih*, *prōsāc-prōjca-prōsoc* i *prōjcih*, *rūčāk-rūška-rūčok* i *rūških*, *sūdāc-sūlca-sūdōc* i *sūlcih*, *svētāc-svēca-svētoc*, *žitāk-živka*, *desētāk-desēlka*, *dobitāk-dobilka-dobitok*; *rōžōñ-rōžña-rōžon*; *dolāc-dōlca-dōloc*, *kolāc-kōlca-kōloc*, *lonāc-lōnca-lōnoc*, *stolāc-stōlca-stōloc*, ali gen. sing. i *stolcā* (Vrbañ), *Studenāc-Studenca* (nomen loci u Vrbañu i Svirčima); *pākōl-pākla*; *badōñ-bōđña*, *kabōl-kōbla*, *ogōñ-ōgña*; *otāc-ōca*; ali *posōl-poslā* gen. plur. *pōsol*. Kod severnih čakavaca akcenat je u ovim primerima uvek na nastavku¹⁾.

31. Imenice trosložne i višesložne imaju često akcenat na kraju ili barem što bliže kraju: *bolesnik-bolesnikā*, *bolesnikov*, *čtvōrtāk-čtvōrtka-čtvōrtok*, *gospodōr-gospodōrā-gospodōrih*, *očenōš-očenōšā-očenōših*, *zapovidnik-zapovidnikā-zapovidnikov*; *gospodīn-gospodīna-gospodīnih*; *Mihovīl-Mihovīla*; *junačić-junačića-junačićih*, *kolačić-kolačića-kolačićih*, *Jeruzōlim-Jeruzōlima*; *ponedjāk-ponedjka-ponedjkih*, ali *prīgovor-prīgovora-prīgovorih*, *nāgovor-nāgovora-nāgovorih*, *čiganin-čiganina*, *dūšmanin-dūšmanina-dūšmaninih*, *mōžjoni-mōžjonih*, i *mōžjanī-mōžjanih* (Dol, Vrbañ i dalje prema istoku); *prījatej-prījateja-prijatēj* i *prījatejih*.

32. Još su važna hipokoristična imena m. roda na *-e* i *-o* *Frōne*, *Īve*, *Jāre Mōte*, *Ōnte*, *Pēre*, *Stipe*, *Vīce*; *Jōko*, *Mīko*, *Rōko*. Ova se dekliniraju: *Pēre-Pēreta-Pēretu-Pēreta-Pēre-Pēretu-Pēreton*; *Mīko-Mīkota-Mīkotu-Mīkota-Mīko-Mīkotu-Mīkoton*. Ovako se meñaju i prezimena i nadimci sa istim završetkom: *Haļlo-Haļlota-Haļlotu*...

U vokativu nije sprovedeno pravilo da imenice sa završetkom na nepčani konsonant primaju završetak *u*, a ostale *-e*. U tom se opaža u novije vreme neko pomeranje. Vokativ na *-u* mnogo je običniji kod imenica koje naznačuju nešto neživo

U ovom dijalektu nisu obični dugi nominativi množine, nego uvek kratki: *dōr-dōri*, *rēp-rēpl*, *sīn-sīni*, *smrōd-smrōdi*, *snīg-snīzi*, *vārč-vārči*, *vōl-vōļi*, *vrōg-vrōzi*, *zēc-zēcī*, *zīd-zīdi*; *gōlub-gōlubi*, *lābud-lābudi*.

Meñanje zadnenepčanih konsonanata ispred *-i* nije dosledno izvedeno u svim mestima ovoga ostrva. Najčešće se ti suglasnici meñaju u Vrbañu, Svirčima, Vrisniku, Sv. Nedeji i Pitvama: *junōci*, *opūzeñoci*,

1) Isp. A. Белић: Зам. по чак. говор. § 45.

snīzi, vūci. U ostalim mestima pored ovakvih oblika čuju se i oblici: *junōki, opūzeņoki* (čelavac), *snīgi* i *vūki*.

Genitiv plurala ima završetke: *ov, ih* ili je bez nastavka. Danas već preovlađuje završetak *ih* kod imenica gotovo svih rodova: *bo-gatōših, bolesnikov* i *bolesnicih, grih*ov i *grisih, jūdih, kržih, mla-dićih* i *mladčih, pārstenih, postōlih, pōs* i *pasih, prijatelj, prōsoc* i *prōjcih, rōžnih* i *rōžon, tōvor* i *tovarih, vōlih* i *volōv*.

Glas *n* se ne nalazi na kraju dativa, lok. i instr. plur. ni kod jedne vrste imenica u Vrbañu, Svirčima i drugim mestima prema istoku, a u Starom Gradu, Dolu, Grablju i Brusju dosta se dobro čuva. Ovi su nastavci (tj. — *man*) dobiveni od štokavskih govora.

U lok. plur. čuva se još u nekim mestima, najbolje u Vrbañu, i to samo kod starijih ljudi, stari završetak *-ih*: *vārtlih, zubih* (*Dācu tī jednū po zubih*); *pūtih* (*Ūvik si po pūtih*); *krājih, kantūnih* (ugao); ali i *zūbīma(n), pūtim(a)(n), krājima(n), kantūnīma(n)*.

Reč za *otac* je: *čāca*, vok. sing. *čāca* i *čōce*, ali imamo i *čāo* (Svirče, Vrisnik), *čō* (Dol, Zastraišće), *čā* (Pitve).

Muškoga roda su imenice: *glōd-glōda, vlōs-vlōsa, zvōn-zvōna, pīplīc-pīplīca, telīc-telīca, kozlīc-kozlīca, jančīc-jančīca; barīl-barīla*.

Imenica *dan* glasi u pluralu *dnēvi* i *dnī*: *u mojē mlaōde dnī* (Vrisnik). Uz brojeve 2—4 isto: *dvō dnī, trī dnī, četīri dnī*.

33 Deklinacija imenica srednega roda

Imenice s osnovom na *-o, -e*.

Ove se imenice mogu podeliti u ovih pet kategorija: a) *īdro*, b) *jōje*, c) *sūkno*, d) *čelō*, e) *vinō*.

- a) N. *īdro* *īdra*
 G. *īdra* *īdor*
 D. *īdru* *īdrima(n)*
 A. *īdro* *īdra*
 V. *īdro* *īdra*
 L. *īdru* *īdrima(n)*
 I. *īdron* *īdrima(n)*

Imenice ove kategorije zadržavaju isti akcenat na istom slogu, samo ne u gen. plur., ali samo kod nekih imenica. Primeri koji ovamo idu — jesu: *dīlo-dīla-dīlih, čūdo-čūda-čudēs, jūtro-jūtra-jūtor, līto-līta-līt* i *lītih, ōko-ōka, okā* (na mreži), *pōje-pōja-pōj* i *pōjih, sīdro-sīdra-sīdor, sīto-sīta-sīt* i *sītih, slōvo-slōva-slōv* i *slōvih, ūho-ūha; čarñenīlo-*

čarñenīla, čovīštvo-čovīštva, divōjaštvo-divōjaštva, jēzero-jēzera-jēzēr, kolīno kolīna-kōlin, kopīto-kopīta-kōpit i *kopītih, korīto-korīta-kōrit* i *korītih, martvīlo-martvīla, ōlovo-ōlova, pokūjstvo pokūjstva, sōčivo-sōčiva, vīšala vīšalih, zelenīlo-zelenīla, ženīlo-ženīla*.

- b) N. *klūko* *klūka* i *klukā*
 G. *klūka* *klūkih* (*kubōk*)
 D. *klūku* *klūkima(n)*
 A. *klūko* *klūka*
 V. *klūko* *klūka*
 L. *klūku* *klūkima(n)*
 I. *klūkon* *klūkima(n)*

Isti akcenat ostaje u svim padežima na istom slogu. Drugi primeri su ovo: *grōžje-grōžja* i *grōzje-grōzjo* (Brusje, Hvar), *mēso-mēsa, mōre-mōra, rūno-rūna, sēno sēna, sūnce sūnca*, n. plur.: *sūnca* i *suncā, učinīla su līpo suncā* (Brusje), *tīlo-tīla, tīsto-tīsta, ūje-ūja, zdrōvje-zdrōvjo, zēje-zēja* i *zejē-zejāo* (u sredini ostrva), ali *jōje-jōja* plur. *jōjā* gen. *jōj*.

Ditīnstvo gen. *ditīnstvo, gospōjstvo-gospōjstvo* i *gospojstvō-gospojstvāo* (Vrbañ), *imōñe-imōño, kolīnce-kolīnca, kopīšće-kopīšćo, pī-jōnstvo-pījōnstvo* i *pjōnstvo pjōnstva* (Vrbañ), *poštēne-poštēno, poznōnstvo-poznōnstvo, stvorēne-stvorēno, susīstvo-susīstvo, ubōjstvo-ubōjstvo, vesēlje-vesēljo, zločīnstvo-zločīnstvo*¹⁾.

- c) N. *sūkno* *sūkna*
 G. *sūkna* *sūknih*
 D. *sūknu* *sūknima(n)*
 A. *sūkno* *sūkna*
 V. *sūkno* *sūkna*
 L. *sūknu* *sūknima(n)*
 I. *sūknon* *sūknima(n)*

I u ovoj kategoriji imenica uvek je isti akcenat kao u štokav. na istom slogu u svim padežima sing. i plur. Drugi primeri ove kategorije bili bi: *drūstvo-drūstva, jōpno-jōpna* (vapno), *kūmstvo-kūmstva, pī-smo-pīsmā; bārdo-bārda, gārlo-gārla, jāto-jāta* i *jatō-jatā* plur. *jatā* (Vrbañ), *rālo-rāla, zārno-zārna* gen. plur. *zōr* i *zōrn* (Vrbañ) (u štok. ^ akcenat što odgovara ^ na vokalu *a* kod ovih čakavaca): *līšće-līšćo, prūce-prūćo, strūčje-strūčjo* (u štok. ^, a ovde čakavsko ^).

¹⁾ Isp. akcente ovakvih imenica kod Belića, op. cit. 22.

hajduštvo - hajduštvo, jedinstvo - jedinstvo, mogućstvo - mogućstvo, prokleštvo - prokleštvo, smarknuće - smarknuće i smarknuće - smarknuće, a u Vrbaću i smarknuće - smarknuća, svanuće - svanuće i svanuće - svanuće, a u Vrbaću i svanuće - svanuća, uskarsnuće - uskarsnuće i uskarsnuće - uskarsnuća, a u Vrbaću i uskarsnuće - uskarsnuća (akcentat ' kao u štok.); Vodokâršće - Vodokâršćo (Sv. Tri Kraja); lokóne - lokóno, žeróne - žeróno (u štok. ' za jedan slog prema početku reči, a ovde ').

d) N. čelō	čelā
G. čelā	čél
D. čelū	čelīma(n)
A. čelō	čelā
V. čelō	čelā
L. čelū	čelīma(n)
I. čelōn	čelīma(n)

Imenice ove kategorije imaju isti akcentat na istom slogu u svim padežima sem instrumentala sing. i gen. plur. U instr. sing. uvek je [˘] akcentat, a u gen. plur. imenice sa kratkim gen. plur. imaju sve ' akcentat, a ostale različit. Drugi primeri su ovi: *caklō — caklā — cakól i caklīh, darvō — darvā i drīvo — drīva* gen. plur. *dór i darvīh, hrelō — hrelā — hrél i hrēlīh, kolō — kolā — kōlīh, odnō — odnā — odnīh, perō — perā — pér, putō — putā — pút i putīh* (pluto), *rebrō — rebrā — rēbor, sedlō — sedlā — sēdol, selō — selā — sél, stablō — stablā — staból i stābol, stegnō — stegnā — stegnīh, veslō — veslā — vēsol; rešetō — rešetā — rešét, vretenō — vretenā — vretén.*

e) N. vīnō	vīnā
G. vīnā	vīnīh
D. vīnū	vīnīma(n)
A. vīnō	vīnā
V. vīnō	vīnā
L. vīnū	vīnīma(n)
I. vīnōn	vīnīma(n)

U svim padežima su isti akcenti kao i u imenici *vīnō* u svim primerima: *črivā — čriv i črivīh*, ali nom. sing. *črivo, dlitō — dlitā — dlít i dlítīh, gūzđō — gūzđā, mlīkō — mlīkā, sōdnō — sōdnā — sōdnīh* (rana na mazgi ispod sedla), *tōrnō — tōrnā* (trn).

Još imamo nekoliko imenica sa [˘] akcentom¹⁾ na krajnjem slogu:

¹⁾ Isp. o nemu kod Belića op. cit. 14.

borjē, lozjē, propēcē, zejje gen. sing. *zejō* (Vrboska, Pitve, Vrisnik, Svirče, Zastrazišće i čitava sredina ostrva), ali može biti i *zēje — zēja*, što je jamačno prema *ūje*.

34 Imenice sa starim konsonantskim osnovama.

Imenice s osnovama na *-t, -s*. U govoru ovoga ostrva ima ih malo. Imenice sa osnovom na *-t* su ove: *ditē — ditēta, brīnce — brīnceta i brīnca*, plur. *brīnca i brīncā*. Čuje se katkada i *prōse — prōseta*. Zatim *žumōnce — žumōnceta i žumōnca, bilōnce — bilōnceta i bilōnca*, ali plur. *žumōnca* gen. *žumānoc i žumōncih, bilōnca* gen. *bilānoc i bilōncih*.

Sa osnovom na *-s* su samo ove tri imenice, i to u pluralu: *tilēsā i telesā, nebesā i čudesā* gen. plur. *tilés (telés), nebés, čudés*, na pr.: *Néce ti nīšta pāst iz nebés*. U sing. čuje se samo *mórtvo tilēsō*.

Imenice sa osnovom na *-n* su brojnije: *brīme — brīmena, ĩme — ĩmena, plēme — plēmena, šīme — šīmena, tīme — tīmena, vīme — vīmena*, na pr.: *Nestālo ti ĩmena i plēmena*.

Kod ovih je imenica [˘] akcentat na prvom slogu i ostaje na nemu u svim padežima sing., a u pluralu je na kraju kao i kod osnova na *-s* i ostaje na istom slogu u svim padežima sem genitiva: *simenā, brimenā, vimenā, imenā*, gen. plur. *simén, brimén, vimén, imén*; *rāme* gen. sing. *rāmena* plur. *ramenā*.

Imamo ih sa [˘] akcentom na prvom slogu, a u nominativu je [˘]: *vīme — vīmena* plur. *vīmenā*.

Nastavci u gen. i lok. plur. mogu biti isti kao i kod imenica muškog roda, na pr.: gen. plur. *vīmén, telés, gārlih, sēdol, stābol i staból*; lok. plur.: *Čā grēs po tújih pōjih*. Danas imamo ipak najobičniji nastavak u gen. *ih*, a u lok. *-ima(n)*: *telesīh, brimenīh, brīncih; pōjima(n), sedlīma(n), stablīma(n)*.

Deklinacija imenica ženskoga roda

35 Imenice s akcentom na prvom slogovima. Takve imenice mogu biti dvosložne i višesložne. Nihova je karakteristika da im akcentat ostaje uvek jednak u svim padežima i na istom slogu, kakav je u ak. sing., sem u gen. plur. One mogu imati sva tri akcenta.

N. rība	rībe
G. rībe	rīb
D. rībi	rībima(n)
A. rību	rībe
V. rībo	rībe
L. rībi	rībima(n)
I. rībon	rībima(n)

Druge imenice sa ovakvim akcentom jesu: *gnīda—gnīde*, gen. plur. *gnīd, grīva—grīve—grīv, kūca—kūce—kūc, mriža—mriže—mriž, rīpa—rīpe—rīp, slīva—slīve—slīv, skrīna—skrīne—skrīn, vōja—vōje—vōj i vōjih, vrića—vriće—vrić, zlića—zlice—zlic, žića—žice—žic, žila—žile—žil, žēja—žėje—žēj*, ali u Vrbañu *žejā g. žejē d. žejl...* kao ženā

Imenice tipa *krūška* gen. sing. *krūške* (gen. plur. *krūšok*), *lōkva—lōkve—lōkov i lōkvih, pīsuma—pīsume—pīsom, pūška—pūške—pūšok, smōkva—smōkve—smōkov, tīkva—tīkve—tīkov, trišna—trišne—trišnā; sūza—sūze—sūz*.

Imenice sa [^] akcentom (štok. [˘]) na korenu sem u gen. plur.: *bāba—bābe—bōb i bābih, bāčva—bāčve—bāčov, dlāka—dlāke—dlōk, jāma—jāme—jōm, krāva—krāve—krōv, pāša—pāše—pōš, rāna—rāne—rōn, slāma—slāme—slōm, vāla—vāle—vōl* (uvala), *vrāna—vrāne—vrōn, rāpa—rāpe—rōp* (rupa).

Imenice sa ['] akcentom na osnovi u svim padežima i gen. plur.: *crīkva—crīkve—crīkov, klētva—klētve—klētov i klētvih, mūrva—mūrve—mūrov, plōca—plōce—plōcih, smūtna—smūtne—smūtñih, strōža—strōže—strōžih, sūša—sūše—sūših, zīkva—zīkve—zīkov i zīvka—zīvke—zīvkih* (Vrbañ i ostala mesta u sredini ostrva).

Imenice sa novim [˘] akcentom u svim padežima pa i u gen. plur.: *bōnda—bōnde—bōndih* (strana), *kōrta—kōrte—kōrtih i kōrot, prōvda—prōvde—prōvdih, strōnka—strōnke—strōnkih i strānok*.

Iste akcente mogu imati i višesložne imenice žen. roda na *a*.

Imenice sa ^{˘˘} akcentom na prvom ili drugom slogu osnove koji ostaje u svim padežima sem u gen. plur. kad je taj padež kratak: *īstina—īstine, pōlkova—pōlkove—pōlkov i pōlkovi* (potkova), *pūnica—pūnice—pūnic, rōlbina—rōlbine, dīteline—dīteline—dīteln, kūkavica—kūkavice—kūkavic, tīmenica—tīmenice—tīmenic*;

besīda—besīde—bēsīd i besīd, divīca—divīce—divīc i divīc, konōba—konōbe—kōnob i konōbih, krajīca—krajīce—krajīc, kudīja—kudīje—kūdi, kumīca—kumīce—kūmic i kumīc, nedīja—nedīje—nēdīj i

nedīj, susīda—susīda—susīd, svičīca—svičīce—svičīc, kozlīca—kozlībe—kozlīc (ali i *kōzlica—kōzlice*: St. Grad, Dol i u zapadnom delu ostrva prema Hvaru);

govēdina—govēdine, kabanīca—kabanīce—kabanīc, kokošīca—kokošīce—kokošīc, konōbica—konōbice—konōbic, molītīca—molītīce—molītīc, nevīstīca—nevīstīce—nevīstīc, prajčēvina—prajčēvine.

Višesložne imenice sa [^] akcentom: *jābuka—jābuke—jābuk, māslina—māslīne—māslīn*, ali *līvāda—līvāde—līvod*; *nogāvīca—nogāvīce—nogāvīc, krepāvīca—krepāvīce—krepāvīc*.

Višesložne imenice sa ['] akcentom: *pečēnka—pečēnke—pečēnkīh, pečūrva—pečūrve—pečūrov i pečūrvīh*.

Imenice sa [˘] akcentom na istom slogu: *kuvērtā—kuvēрте* (paluba), *norōnča—norōnče—norōnoč, pulēntā—pulēnte, užōnca—užōnce* (običaj);

divōjčīca—divōjčīce—divōjčīc, mlohōvščīna—mlohōvščīne, tarmuntōna—tarmuntōne (ime vetra), *Kandelōra—Kandelōre* (Svećnica).

36 Deklinacija imenica sa akcentom na zadnjem slogu

Dvosložne i trosložne imenice sa kratkim slogom pred akcentom. Takvih imamo tri vrste: a) sa prenesenim akcentom samo u vokativu sing. i plur., b) sa prenesenim akcentom u ak. i vok. sing. i plur. i u nom. plur., c) sa nesigurnim akcentom u padežima pod b), jer može biti na nastavku i na osnovi:

a) N. ženā	ženē
G. ženē	žēn
D. ženī	ženīma(n)
A. ženū	ženē
V. žēno	žēne
L. ženī	ženīma(n)
I. ženón	ženīma(n)

Ovako se sklañaju još: *kozā—kozē* vok. sing. *kōzo* gen. plur. *kōz*, dat. *kozīma(n)* i *kozāmī(n)*, kao i *ženīma(n)* i *ženāmī(n)*; u St. Gradu i Dolu vok. plur. od *ženā* glasi *žīene*; *sestrā—sestrē* gen. plur. *sēstor* i *sestōr* (Vrbañ i Svirče), *teťā—teťē* gen. plur. *tēt*, *arjā—arjē, maglā—maglē, ovcā—ovcé* gen. plur. *ovóc* (u St. Gradu i Dolu: *ūovca—ūovce—ūovci—ūovcu...*) gen. plur. *ovóc*, *zmaja—zmajē* (otrovna zmija), a inače glasi *gājā; karmā—karmē*.

b) N. vodä	vöde
G. vodé	vöd
D. vodĭ	vodĭma(n)
A. vödu	vöde
V. vödo	vöde
L. vodĭ	vodĭma(n)
I. vodón	vodĭma(n)

Ovako se meñaju: *buhä—buhé* gen. plur. *büh*, *daskä—d ské* ak. sing. *däsku* vok. *däsko* nom. plur. *däske* gen. *dasók*, *lozä—lozé*, *muhä—muhé*, *nogä—nogé*, *kosä—kosé*, *čelä—čelé*, *zemä—zemjé* ak. sing. *zëmjü* gen. plur. *zëmoñ* i *zëmaj* (Vrbañ), *zorü—zoré*, *jaglä—jaglë* ak. sing. *jöglü* (u St. Gradu, Grablju i Vrboskoj glasi: *jögla—jöggle—jögli—jöglu...*). Jedino imenica *dicä* ima gen. *dicé*, a dat. *dĭci*.

c) Ovamo idu samo trosložne imenice: *dobrotä—dobroté* ak. *döbrotü* i *dobrotü* (u Vrbañu samo *dobrotü*) vok. *döbroto*, *gardobä—gardobé* ak. *gärdobü* i *gardobü* vok. *gärdobo* n. plur. *gärdobe* i *gardobë*, *lipotä—lipoté* ak. *lĭpotü* i *lipotü* n. plur. *lĭpote* i *lipotë*, *lobodä—lobodé* ak. sing. *löbodu* i *lobodü*, *milošcä—milošcé* ak. sing. *mĭlošcü* i *milošcü*, *sramotä—sramoté* ak. sing. *srämotü* i *sramotü* n. plur. *srämote* i *sramotë*, *srotä—sroté* ak. sing. *sĭrotü* i *srotü*; *gospodä—gospodé* ak. *göspodü* i *gospodü*.

37 Dvosložne imenice sa dužinom ispred akcenta

I kod ovih imenica može se primetiti, s obzirom na akcentat, ono isto što smo videli gore kod onih sa kratkim vokalom pred akcentom:

a) N. brödä	brödë
G. brodé	bród
D. brödĭ	brödĭma(n)
A. brödü	brödë
V. brödo	brödë
L. brödĭ	brödĭma(n)
I. brodón	brödĭma(n)

Ovamo spadaju: *brözdä—brozdé*, *dikä—diké*, *divnä—divné*, *güjä—güjé*, *kümä*, *känä*, *lükä*, *mükä*, *pilä*, *strilä*, *svičä*, *svilä*, *tügä*, *vörbä*.

b) N. rükä	rüke
G. ruké	rúk
D. rüčĭ	rükĭma(n)
A. rüku	rüke
V. rüko	rüke
L. rüčĭ	rükĭma(n)
I. rukón	rükĭma(n)

Ovamo idu: *düşä—dušë*, *glövnä*, *gredä*, *grönä*, *jühä*, *pëtä*, *srüdä*, *stindä*, *strönä*, *zimä*.

U instrumentalu singulara ovih imenica ženskoga roda tipa a) i b) imamo u Vrbañu, Svirčima, Sv. Nedelji i Vrisniku samo ovaj akcentat: *bräozdön*, *dĭkön*, *dĭvñön*, *güjön*, *kümön*, *känön*, *lükön*, *mükön*, *pilön*... i dalje *düşön*, *gläovñön*, *gredön*, *gräönön*, *jühön*, *pëtön*..... Ovakav naglasak čuje se katkada i u drugim mestima.

Tipa c) bile bi: *hrönä* ak. *hrönu* i *hrönü*; imamo ovu imenicu i u pluralu, na pr.: *U ovĭman kräjiman su släbe hröne* (St. Grad), *cinä* ak. *cĭnu* i *cĭnü* u plur. *cĭne* i *cĭnë*. (U Vrbañu, Svirčima, Vrisniku i Sv. Nedelji samo *cĭnë*).

38 Slično hipokorističnim imenima muškoga roda imamo ih i u žen. rodu, ali se upotrebljavaju samo za nom. i vok. sing.: *Lüce*, *Käte*, *Märe*, *Lükre*. Čini se da su ovi oblici primljeni pod uticajem štok. dijalekta, pa je na njima i štok akcentat i nije se u korenu vokal *a* pod dugim akcentom pre vorio u *o*, ali je to obično samo kod mladih, dok će stariji i danas kazati: *Möre* i *Köte*. U Vrbañu samo ovo posljediće.

39 Osnove na staro - i

Ima ih jednosložnih i višesložnih. Jednosložne imenice mogu imati samo $\hat{}$ i $\check{}$ akcentat, koji se u nom. produžuje, jer je praslav. bio $\check{}$. Jednu sam imenicu čuo i sa $\acute{}$ akcentom koji zadržava u čitavom singularu i pluralu na istom slogu u svim mestima: *stvär—stväri—stväri—stvär—stväri—stväri—stväri* plur. *stväri—stvärih*...

a) N. čöst	čösti
G. čösti	čöstih i čöstih
D. čöstu	čöstĭma(n) i čöstima(n)
A. čöst	čösti
V. čösti	čösti
L. čöstĭ	čöstĭma(n) i čöstima(n)
I. čöščön	čöstĭma(n) i čöstima(n)

Druge imenice tipa a) *civ—civi, ćud—ćudi, mōst—mōsti, pēst—pēsti, rič—riči, snīt—snīti, svīst—svīsti, vōrst—vōrsti, žuč—žučī*. U pluralu ipak nije siguran akcenat na čitavom ostrvu, nego samo u sredini ostrva: *čōsti—čōstih—čōstīma(n)*, a u ostalim mestima se zapaža pomeańe *čōsti* gen. *čōstih* i *čōstih*, *vōrstih* i *vōrstih* dativ, lok. i instr.: *čōstīma(n)* i *čōstīma(n)*, *pēstīma(n)* i *pēstīma(n)*, *vōrstīman(n)* i *vōrstīma(n)*.

b) N.	<i>mōc</i>	<i>mōci</i>
G.	<i>mōci</i>	<i>mōcih</i>
D.	<i>mōci</i>	<i>mōcīma(n)</i>
A.	<i>mōc</i>	<i>mōci</i>
V.	<i>mōci</i>	<i>mōci</i>
L.	<i>moć</i>	<i>mōcīma(n)</i>
I.	<i>mōcon</i>	<i>mōcīma(n)</i>

Ovoga tipa jesu: *kōst—kōsti, nōc—nōci, pēc—pēci, sōl—sōli; kōr—kārvi, rōž—rāži; smārt—smārti*.

Imenice tipa a) imaju u lokativu sing. " akcenat na završetku, a pred ĩim dužinu, na pr.: *u riči, po ćudi, u pēsti*, no ipak samo *u civi*. Imenice tipa; b) nemaju dužine na osnovnom vokalu, na pr.: *na kosti, po noći, u peći, u soli* i daļe *u karvi*, ali samo *u rāži* i *na smārti*. U mestima na zapadu ostrva kod nekih imenica tipa a) i b) moļe se čuti i pomeańe prema *u civi*, na pr.: *u snīti, u žučī*. U instr. sing. čuće se u sredini ostrva, i to obiĉnije, završetak *ju*, na pr.: *pēšću, riĉju, kōšću, sōlju*. Ovo vredi i za višesloņne imenice istih osnova.

40 Dvosloņne i višesloņne imenice ove vrste najobiĉnije imaju naglasak na prvom slogu, i to " i ^, a retko ˘. Svi ti akcenti ostaju nepromeneni i u svim ostalim padeļima: *bōlest—bōlesti, lĳnost—lĳnosti, lĳpost—lĳposti, lĳdost—lĳdosti, mĳlost—mĳlosti, ōholost—ōholosti, prĳčest—prĳčesti, rĳkovet—rĳkoveti, svĳtlost—svĳtlosti, vēčer—vēĉeri; blāgost—blāgosti, hrābrost—hrābrosti, mlādost—mlādosti, nāglost—nāglosti, rādot—rādoti, slālkost—slālkosti; Blāgovist—Blāgovisti, lākomost—lākomosti, prāvednost—prāvednosti, zāpovid—zāpoviđi; mĳsal—mĳslī*. Ipak se u lokativu sing. moļe opaziti kod nekih imenica i pomeańe: *u bolestī* i *bōlesti*, *u starostī* i *stārosti*, *u mladostī* i *mlādosti*, *u radostī* i *rādoti*, *u mĳslī* i *u mĳslī*.

Čuo sam i ovakve primere: *jūbōv—jūbāvi* i *jubāvi*, *nōpāst—nōpāsti* i *nopāsti*, *nōrōv—nōrāvi* i *norāvi*; *pobōžnost—pobōžnosti*, *rōzbōritost—rōzbōritosti*.

41 Imenica *kći* glasi u svim mestima *ći* ili *ćer* (*ćer*) gen. *ćerē* dativ *ćeri*. Imenica *mati* glasi *māt—mātere*, vok. *māma* (*mōme*), ali i *mō* (*māo*) u Vrbańu, Svirĉima i Zastrāžišću; u Pitvama: *mā*.

42 Imenica *kōkoš* meńa se kao osnove na *-a*: gen. *kokošē* dat. *kokoši*... *Ōko, ūho* ima plural *ōĉi, ūši* gen. *oĉijuh, ušijuh* dat. *oĉīma(n), ušīma(n)*.

43 Kod imenica ženskoga roda osnova na *-a* dobro se saĉuvao kratki gen. plur., ali se moļe osobito od mlađih ĉuti i gen. na *-ih*: *krāvih, māških, kųmih* U dat. plur. veoma se ĉesto ĉuje oblik sa završetkom *īma(n)* kao kod imenica muškoga i sredńega roda, Ńto se jamaĉno i odomaĉilo analogijom prema deklinaciji na *-i* i prema pridevima: *divńīma(n), kožīma(n), krāvīma(n), ovcīma(n)*, ali se ĉuje i *divńīmi(n), kožāmi(n), ovcāmi* i *kozōn, ovcōn, ženōn*. U Vrbańu se ĉuju kao i u lok. i instr. jedino oblici: *divńīmi, kožāmi, mriļami, ovcāmi, riļami, skrĳīami, smōkvami, sųzami, tĳkvami, vriĉami, žlami*... i *divńōn, kožōn, ovcōn*. Još se u nekim mestima ĉuje i stari lokativ plur., u nekim je veĉ na umoru, ali se najboļe ĉuva u Vrbańu: *kozōh, ovcōh, rukōh, ženōh; Ćā daržiš u rukōh; Nĳko bōlest je pāla po kozōh* (Grabļe); duļina je jamaĉno prema dat. plur¹⁾. U instr. pored spomenutih oblika ĉujemo i: *kozōn, ovcōn, ženōn*.

Umetańe glasa *n* na kraju dat., lok. i instr. plurala nije nikako u obiĉaju u Vrbańu i u drugim mestima prema istoku kod imenica ženskoga, muškoga i sredńega roda. Imenice s osnovom na *-i* imaju analogijom prema imenicama ženkoga roda na *-a* u instr. sing. završetak *on*: *mĳlošĉon, rādošĉon, pōmoĉon, ōhološĉon, žālošĉon; Mųĉi se bĳdan dnēvon* i *nōĉon* (Brusje).

Dok kajkavci vole u obiĉnom govoru da upotrebljavaju deminutive, a augmentativi su im upravo strani, ĉakavci ovoga kraja ne vole deminutiva, iako majka zna da tepa detetu lepim deminutivima. Augmentative osobito za ženski rod ĉakavac silno voli. Čuo sam ove augmentative: *jaziĉina, mazgetīna, dĳvojĉetīna, kraveĉina, divńurīna, kobileĉina, ženeĉina, kozetīna, prasiĉetīna, zemńurīna, zmĳurīna, greĉetīna, gomileĉina*

¹⁾ Isp. kod Beliĉa op. cit. 21.

E Pridevi

44 Prideva imamo jednosložnih i višesložnih. Na nima mogu biti sva tri akcenta. U akcentu se obično podudaraju muški i srednji rod, dok se ženski često odvaja, sem kod jednosložnih prideva sa kratkim silaznim akcentom. Karakteristika je najstarijih ljudi da čuvaju u deklinaciji neodređeni oblik prideva, dok je mladi naraštaj počeo za n posve gubiti smisao što se opaža i u štok. dijalektu. Određeni oblik prideva ima u gen. i dat. sing. uvek nastavak *-ega*, *-emu*. Na kraju gen. sing. vokal *-a* ne može otpasti kao u štok. dij., a u dativu vokal *-u* vrlo često otpada. Pridev ženskoga roda u nom. sing. čuva završetak *a* u Vrbañu i u svim mestima poviše nje na istoku ostrva sem u Jelsi i Vrboskoj u atributivnoj službi kao i u predikativnoj. U svima ostalim mestima imamo u atributivnoj službi *o* sem slučaja kad je krajnje *a* pod " akcentom: *Ovð je lípa maõla* (Vrbañ). *Tð je lípa žienska* (Zastrazišće); *Vëla Gõspä* (Pitve); *Maõla Gõspä* (Vrisnik); *lípo dïvnä* (Grablje); *čïsto ženä* (Hvar); *Tð mi je rëkla onä lípo m.ólo* (St. Grad). U predikativnoj službi je i u ovim mestima završetak *-a*: *Ovð rïba je čïsta* (St. Grad). *Mojä dïvnä je lípä* (Brusje).

Još je karakteristično za ova mesta od Svirača prema istočnom delu ostrva da ženski rod prideva u dat. i lok. sing. prima završetak *on*, a u svim ostalim mestima na zapadu kao u štok. dijalektu *-oj*: *Tð san rëka onón lípon ženï* (Vrisnik). *Dð san cvït onón döbron mólon* (Pitve). *Mät je bíla u lípoj küci* (Grablje). U Vrbañu i okolnim mestima čuva se stari posesivni pridev od imenice *otac* u nazivu praznika: *Otäč don* (Ocevi). Pridev veliki glasi: *vëli—vëlega—vëlemu...*

45 Jednosložni pridevi sa " akcentom: *čïst—čïsta* (i *čïstä*) *-čïsto*: *čïsti—čïsta—čïsto* (određeni oblik), *düg—düga—dügo*: *dügi—düga—dügo*, *lðš—lðša—lðše*: *lðši*, *nðv—nðva—nðvo*: *nðvi*, *sït—sïta—sïto*: *sïti*, *tïh—tïha—tïho*: *tïhi*, *trðm—trðma—trðno*: *trðmi*, ali *släb—släba—släbo*: *släbi*, *bärz—bärza—bärzo*: *bärzi*.

Prideva jednosložnih sa ^ akcentom ima najviše: *mlöd—mlödä—mlôdo*: *mlôdi—mlôdo* (a) *—mlôdo*, *püst—püstä—püsto*: *püsti—püsto—püsto*, *slïp—slïpä—slïpo*: *slïpi—slïpo—slïpo*, *stôr—störä* i *stâra—stôro*: *stôri—stôro—stôro*, *sûh—sûhä—sûho*: *sûhi—sûho—sûho*, *žût—žütä—žüto*: *žüti—žüto—žüto*, ali *göl—golä—gölo*: *göli—gölo—gölo*.

Slagañe muškoga i sredñega roda u akcentu vidimo i kod dvosložnih i višesložnih prideva, ali se mogu slagati i ženski sa sredñim

rodom: *gñûsan—gñûsnä—gñûsno*: *gñûsni—gñûsno* (a) *-gñûsno*, *mïran—mïrnä—mïrno*: *mïrni—mïrno* (a) *-mïrno*, *ðštar—ðštro* (a) *-ðštrø*: *ðštri—ðštro* (a) *-ðštro*, *zëlen—zëlenä—zëleno*: *zëleni—zëleno* (a) *-zëleno*; *studën—studënä—studënø*: *studëni—studëno* (a) *-studëno*, *šïrøk—šïroko* (a) *-šïrokø*: *šïrøki—šïrøko—šïrøko*.

Pridevi s nastavkom *iv* imaju svi u muškom rodu ^ akcentat na posledñem slogu: *gadživ—gadživä—gadživø*: *gadživï—gadživä—gadživø*, *opakiv—opakivä—opakivø*: *opakivï*, *plahiv—plahivä—plahivø*: *plahivï*, *srabživ—srabživä—srabživø*: *srabživï*, *strašiv—strašivä—strašivø*: *strašivï*, *svadživ—svadživä—svadživø*: *svadživï*, *štedživ—štedživä—štedživø*: *štedživï*, *milostiv—milostivä—milostivø*: *milostivï*.

Pridevi sa nastavkom *it* imaju svi " akcentat na krajñem slogu: *bardovït—bardovïtä—bardovïto*: *bardovïti*, *glasovït—glasovïtä—glasovïto*: *glasovïti*, *gorovït—gorovïtä—gorovïto*: *gorovïti*, *jidovït—kamenït*, *kišovït—likovït*, *maglovït*, *mišovït*, *piskovït*, *silovït*, *stanovït*, *strahovït*, *temejït*, *vikovït*, *vrimenït*.

Prisvojni pridevi na *-ov* (*-ev*) *-in* imaju obično akcentat genitiva sing. one imenice od koje su izvedeni: *ðčev—ðčevä—ðčevø*, *brätov—brätova—brätovo*, *Ivânov—Ivânova—Ivânovo*, *prïjatejev*, *mâterin*, *mâslinov*, ali *ženin*, *sëstrin*.

Prisvojni pridevi na *ski* imaju obično ^ akcentat: *gospøjski* i *gospojski*, *sëlski*, *amerikønski*, *talijønski*, *karščønski*, *starogrøjski*, *muški*, *ženski*.

Ostale vrste prideva teško je svrstati u skupine i odrediti im akcentat po skupinama.

46 Poredbeni pridevi. Komparativ se pravi nastavcima *ji* i *iji*. Meñañe suglasnika redovno se ne vrši: *blïžji*, *lägji*, *lïpji*, *lâšni*, *mëkji*, *nïžji*, *sühji*, *vïšji*, ali *güšci*, *žëšci*. Komparativi s nastavkom *-ji* redovno zadržavaju akcentat nominativa sing. u svima ostalim padežima. Oni sa nastavkom *iji* imaju " akcentat na pretposledñem slogu: *pametnïji*, *glavnïji*, *čïstïji*, *baržïji*, *cinïji*, *mirnïji*, *oštrïji*, *sïtïji*, *stariji*, *slabïji*, *zdravïji*, *zelenïji*, *studenïji*, *žaloshïji*, *tihïji*, ali *bogätïji* i *bogätïji* (Vrbañ).

Pomenuti pridevi s nastavkom *iv* i *it* imaju u komparativu akcentat na trećem slogu od kraja: *glasovïtiji*, *maglovïtiji*, *opakïviji*, *plahïviji*, *piskovïtiji*, *silovïtiji*, *strahovïtiji*, *strašïviji*, *ušenčïviji*.

F Zamenice

47 Lične zamenice.

Akcentat je pod jakim uticajem štokavskog akcenta.

N.	<i>jó (jaó)</i>	<i>mí</i>	<i>tí</i>	<i>ví</i>
G.	<i>mène</i>	<i>nós</i>	<i>tèbe</i>	<i>vós</i>
D.	<i>mèni, mi</i>	<i>nòn, non</i>	<i>tèbi, ti</i>	<i>vòn, von</i>
A.	<i>mène, me</i>	<i>nós, nos</i>	<i>tèbe, te</i>	<i>vós vos</i>
V.	—	—	<i>tí</i>	<i>ví</i>
L.	<i>mèni</i>	<i>nòn, nâmi(n)</i>	<i>tèbi</i>	<i>vòn, vâmin</i>
I.	<i>nâmin</i>	<i>nòn, nâmin(n)</i>	<i>tòbon</i>	<i>vòn, vâmin</i>

N.	<i>òn, onò</i>	<i>onà</i>	<i>onì, onè, onà</i>
G.	<i>ñèga</i>	<i>ñé</i>	<i>ñih</i>
D.	<i>ñèmu, mu</i>	<i>ñój</i>	<i>ñima(n) (j)in</i>
A.	<i>ñèga, ga</i>	<i>ñù</i>	<i>ñih, (j)ih</i>
V.	—	—	—
L.	<i>ñèmu</i>	<i>ñój</i>	<i>ñima(n)</i>
I.	<i>ñin</i>	<i>ñón</i>	<i>ñima(n)</i>

U gen. sing. lične zamenice prvoga lica imamo u Vrbañu ovaj akcenat (*mene*). U rečenici može ak. sing. zamenice *on* uz predlog glasi i *ne* mesto štok. *n*. Čuo sam u Poljicima: *Ča vòs bolí pàrst? Jé, íšla mi je jedná dráča ú ñe. Istíroj tèga mùlà, jer ću jó ú ñe stínen* (kameñem) (Brusje). To se čuje i u drugim mestima.

Instr. sing. zamenice *jó (jaó)* glasi u Hvaru i Pitvama s *menón* (*menuón*); u Brusju, Grablju, St. Gradu i Dolu: s *nâmin*, a u svim ostalim mestima: s *vnon* i s *mènon*. Prema *mènon* čujemo u Vrbañu i *tèbon*. Dat. sing. zamenice *onà* glasi u Grablju i u drugim mestima iznad Svirča: *ñón* (*ñuón*), a u Grablju i *non*: *Ūmar ñón je mùž* (Poljica). Dat. plur. u Grablju: *nin* (enklitika). U ak. plur. u Hvaru i Vrboškoj imamo metatezu glasova *ih > hi*: *Jó son hi vřđi* (Hvar). Povratna zamenica meña se kao u štok. dijalektu.

48 Pokazne zamenice glase: *ovì (òv)—ovà—ovò; tí (otí)—tâ—tò; onì (òn) onà, onò*. U St. Gradu čujemo *ovìn, tìn, onìn*. Gen. glasi *ovèga, tèga, onèga*, dat. *ovèmu, tèmu, onèmu*. U Jelsi sam čuo gen. od *tí*: *tegó*. Dat. sing. od *ovà, tâ, onà* u mestima iznad Svirča glasi: *ovón, tón, onón*. Zamenica *ca* sačuvala se samo u božićnoj pesmi „U se vrime godišća“ na celom ostrvu, ali tako da narod ne razume značenje te zamenice, pa se danas u toj pesmi zameñuje sa *sve*. Ona se ipak vrlo dobro sačuvala u Vrbañu. Nezin akcenat je pod uticajem štokavskog akcenta: *sèga jùtra, sèga lita, sé zimè, sèga primálica*. U okolnim mestima (Svirče, Vrisnik, Dol, Pitve) slabije se čuje, ali današnja generacija se seća da su je njeni preci često upotrebljavali.

49 Prisvojne zamenice jesu: *mój—mojà—mojè, tvój—tvojà—tvojè, ñegòv—ñegòva—ñegòvo, ñejì—ñejò—ñejè; ñejìn—ñejina—ñejino* St. Grad, Dol, Vrbañ i sva gornja mesta sem Jelse i Vrboške, *ñojì—ñojò—ñojè* (Grablje), *svój—svojà—svojè, nàš—nàša—nàše, vâš—vâša—vâše, ñihov—ñihova—ñihovo*, gen. *mòga* i *mojèga, tvòga* i *tvojèga, ñejèga* (*ñejìnega*), *svòga* i *svojèga, nàšega, vâšega, ñihovèga*.

50 Upitne i odnosne zamenice: *kò, ćò (čào)*, a u rečenici: *čà*. *Čà mât dòma ćini?* Ako je iza predloga, gubi se nekadašnji poluglas: *zòć (zaóć), pòć, nòć: Zaóć si ga udri?* (Vrbañ). Gen. *kòga, ćèga* i *ćèsa. Kojì—kojò—kojè* gen. *kojèga—kojè—kojèga*. Nom. sing. i plur. retko glasi *kì*: *Ūmorlo ñoj je dvòje dicé, kì su bìli ozèñeni* (Hvar); *pri su živìli vèli jâdi, kì se nisù bòjali nìkoga* (Svirče). Gen. sing. čuje se dosta često u srdžbi: *Kèga pasà ili pàsa ćinìš? Kèga vràga si to dònìl?* Imamo i zamenicu čiji koji glasi: *ćihòv—ćihòva—ćihòvo*, gen. *ćihòvega*.

51 Neodređene zamenice: *nìko* (u St. Gradu i Vrbañu *nìkor* neko i niko), *svàk, ñli ko* (iko), *ñli čo* (išto), *vàs—svà—svè*, gen. *svèga—svèmu*, ali *Usà svètà* i *Osà svètà* (Svi sveti) u Vrisniku i Pitvama. Još čujemo u svim mestima zamenice: *ovakòv—ovakòva—ovakòvo, takòv—takòva—takòvo, sòm—sòmà—sòmo, ñsti—ñsta—ñsto, svàćihov—svàćihova—svàćihovo, nìćihov—nìćihova—nìćihovo, svàkakov—svàkakova—svàkakovo, nìkakov—nìkakova—nìkakovo; ništò* (nešto) u Vrbañu i dalje prema istoku, a na zapadu *nìšto; čàle—tâle* (nešto—nešto) na zapadu, a u Vrbañu i dalje *čalètole*.

G Brojevi

52 Glavni brojevi: *jedòn* (u Hvaru *jendò*), *jednà, jednò; dvò, trì, četiri* i *četare, pèt, dèset, jednàste, dvonàste, trinàste, i jednàdeste, dvonàdeste, trinàdeste; dvòdeset* i *jedòn* i *dvòst* (*dvòjst*) i *jedòn, stò, dvìsta, trìsta, četòrsta, pèt stòtin, mijòr* (tisuća), *miltjùn*. Gen. *jednèga, dvàjuh, dvìjuh, trìjuh*, dat. *jednèmu, dvìman, trìman*, dat. sing. od jedna glasi: *jednój* a u Svirčima, Vrisniku i dalje *jednón: jednón lípon dīvñl*.

53 Redni brojevi: *parvì, drùgi, trèći, četvòrti, desèti, jedanaèsti* i *jednadèsti, dvanaèsti* i *dvonadèsti, dvòdeset* i *parvì, stòti*. Gen. *parvèga, drùgega, pètega, desètega*, dat. *parvèmu, drùgemu, pètemu, desètemu*. Ovamo ide i *jedòn pùt, dvò pùtà, trì pùtà; po jedòn, pò dvo, pò tri*. Čuju se i brojne imenice: *dvojica, trojica deseterica; dvòje, tròje, četvòre, pètore* i *četvero, pètero*. U Vrisniku, Vrbañu i Svirčima čuo sam: *samodrùg* (u društvu sa jednim), *samotrèć* (u društvu sa dvojicom), *samočetvòrt*.

H Glagoli

54 U konjugaciji ovoga ostrva imamo ova vremena: prezent, perfekat, futur I i fut. II Imperfekta se nekada upotrebljavao, po pričađu staraca, u izvesnim slučajevima, ali ga je nestalo. Možemo ga, i to često, susresti u narodnim pesmama raznih mesta. To će se videti na kraju u primerima govora. Kod Hektorovića je još sasvim običan. Načina su sva tri sačuvana i svi participi sem part. perf. I koji se još čuva samo kod nekoliko glagola: *izl̄si—izl̄vši; p̄st—p̄vši, rūgāt se—rūgōvši se: Jō bi tō učin̄ rūgōvši se* (Brusje). U trećem licu plur. prez. svakoga glagola obično se dodaje nastavak *-du*. Part. prez. ima uvek akcenat 3 l. plur. prez. sem kod glagola I vrste tipa b). U part. perf. II krajnje se *l* najbolje čuva još u St. Gradu, nešto mađe u Dolu, Grabju, Brusju i Hvaru, dok se u Vrbađu, Svirčima, Sv. Nedelji, Vrisniku, Vrboskoj i u svim ostalim mestima prema istoku uopšte ne čuje. Karakteristična je pojava u Svirčima, Sv. Nedelji, Vrisniku a donekle i u Jelsi, da nakon ispadađa glasa *l* na kraju part. perf. II susrećemo glas *o*, gde u svim drugim mestima imamo *a*, iako je taj vokal *o* danas kratak, a ostala mesta imaju uvek kratki vokal *a*. U ovom je obliku i akcenat drukčiji nego u ostalim mestima, ali samo u muškom rodu: *rēko, otrēso, ozēbo, ostrīgo, stēko, dvīgo, pēko: Mūž mi je stēko imađne. Kāko da ti je kō rēko. Kđ te je tō ostrīgo* (Svirče). U drugim mestima *rēka(l), otrēsa(l), ozēba(l), stēka(l), dvīga(l), pēka(l)*. Fut. I svih glagola izgovara se tako da *-ti* i *-ći*, ako je iza infinitiva glagol *hteti*, posve otpada, a glagol se spaja sa glagolom *hteti* u jednu reč. To biva u svim mestima ovoga ostrva: *vazēsću, sakriću, spāću, dāću, hodiću, čāvāću; rēću, pēću, mđću, vārću: Rēću ti pđsi. Pōću is đcen na jelsu. Mollću se Bōgu cili đđn* (Brusje). *Dōjd vēselo đđma, zgrījaću ti večeru* (Vrbađ). Po akcentu u konjugaciji mesta na zapadu u mnogim oblicima znatno se razlikuju od onih u sredini ostrva. Negde jedna, a negde druga zadržavaju stariji akcenat.

I Prva glagolska vrsta

55 Glagoli koji imaju u prezentu akcenat " na kraju. Jedni imaju dužinu pred " akcentom, a drugi te dužine nemaju.

Tip a)

<i>cvatēn</i>	Inf.	<i>cvāst</i>
<i>cvatēš</i>	Imper.	<i>cvāt</i>
<i>cvatē</i>		<i>cvālte</i>
<i>cvatemō</i>	Part. prez.	<i>cvatīć</i>
<i>cvatetē</i>	Part. perf. II	<i>cvō(l), cvāla, cvālo</i>
<i>cvatū (cvatedū)</i>	Part. pas.	<i>ocvatēn, ocvatenā, ocvatenō.</i>

U Vrbađu, Svirčima, Sv. Nedelji i Vrisniku ima ovaj i svi ostali glagoli ovoga tipa akcenat u svim licima prezenta na istom slogu: *cvatēn—cvatēš—cvatē—cvatēmo—cvatēte cvatū i cvatēdu*. Ostala mesta na zapadu sačuvala su stariju akcentuaciju u 1 i 2 licu plurala, dok je u gornim mestima akcenat ostao na istom slogu, jamačno analogijom prema akcentu singulara. Glagoli ovoga tipa jesu: *mēst* prez. *metēn*, imp. *mēt—mēlte* part. prez. *metīć* part. perf. II *mēl—mēla—mēlo* part. pas. (po) *metēn—metenā—metenō; pomēst, bđst, nabđst, ubđst, zabđst, dovēst, plēst, naplēst, oplēst, polplēst*; od glagola *gresti* ne upotrebljava se infinitiv, a prezent glasi: *grēn—grēš—grē—grēmō—grētē—grēdū i gredū.*

Tip b)

<i>strižēn</i>	<i>strić</i>
<i>strižēš</i>	<i>striž</i>
<i>strižē</i>	<i>strište</i>
<i>strižemō</i>	<i>strižuć</i>
<i>strižetē</i>	<i>striǰal, striǰlo, striǰlo</i>
<i>strižū (strižedū)</i>	<i>ostrīžen, ostrīžena, ostrīženo i ostrīžen, ostrīženā, ostrīženō</i>

I ovaj glagol, kao i ostali njegova tipa, ima akcenat u prez. u pre spomenutim mestima na istom slogu kao i oni tipa a): *strižēn—strižēš—strižē—strižemo—strižete—strižū (striǰū) i strižēdu.*

Glagoli ovoga tipa jesu: *grīst—grīžēn, krāst—krōdēn, mūst—mūžēn, pāst—pōsēn, prēst—prēdēn, sīć—sīčēn; lēć—lēžēn, rēst—rēstēn, trēst—trēsēn, zēst—zēbēn*. Ova četiri poslednja glagola sa akutom u infinitivu imaju prema štok. akcentu u part. prez. ovaj akcenat: *lēguć; rēstuć, trēsuć, zēbuć* i u part. perf. II: *lēga(l)—lēgla—lēglo, rēsa(l) rēsla—rēslo, trēsa(l)—trēslo—trēslo, zēba(l)—zēbla—zēblo.*

56 Glagoli koji u prezentu imaju akcenat na prvom slogu.

Tip a)

<i>krījen</i>	<i>krīt</i>
<i>krīješ</i>	<i>krīj</i>
<i>krīje</i>	<i>krījte</i>
<i>krījemo</i>	<i>krījuć</i>
<i>krījete</i>	<i>krī(l), krīla, krīlo</i>
<i>krīju (krījedu)</i>	<i>pokrivēn, pokrivēnā, pokrivēnō</i>

Drugi glagoli ovoga tipa jesu: *bīt—bījen, čūt—čūjen, klāt: kōjen, lēć—lēžēn, mlīt—mējen, mđć—mđren, pīt—pījen, šīt—šījen* i pod uti-

cajem štok. akcenta: *gñt—gñljen, počét—pòšmen, prodrít—pròdren, prostrít—pròstren, umrít—ùmren.*

Akcentat nekih od ovih glagola ne podudara se u svim oblicima sa glagolom *krít*. Imperativ glagola *klät* i *lèc* glasi: *kòj—kòjte, lèz—lèšte*, a od glagola *počét*, *prostrít* i *umrít*: *pošmì—pošmìte, prostrì—prostrìte, umrì—umrìte*. Participi perfekta II glase: *bì(l)—bìla—bìlo, čü(l)—čüla—čülo, klò(l)—klòla—klòlo, krì(l)—krìla—krìlo, mlì(l)—mlìla—mlìlo, šì(l)—šìla—šìlo; lèga(l)—lègla—lèglo, mðga(l)—mðgla—mðglo; pì(l)—pìla—pìlo, gñì(l)—gñìla—gñìlo; pròdor—prodòrlo—pròdorlo, pròstor—prostòrlo—pròstorlo, ùmor—umòrlo—ùmorlo, pòče(l)—pòčela—pòčelo.*

Tip b)

<i>nâčmen</i>	<i>načét</i>
<i>nâčmeš</i>	<i>načmì</i>
<i>nâčme</i>	<i>načmìte</i>
<i>nâčmemo</i>	<i>nâčel, načela, načelo</i>
<i>nâčmete</i>	<i>nâčét, nâčeta i načetä, načeto</i>
<i>nâčmu (nâčmedu)</i>	

Ovoga tipa jesu glagoli: *nadüt—nâdmen*, imp. *nadûj—nadûjte*, part. perf. II *nadû(l)—nadûla—nadûlo*, part. pas. *naduvèn—naduvenä—naduyend*; *nasüt—nâspen, usüt—üspen, zasüt—zâspen, târt—târen*, imp. *târ—tâрте*, part. perf. II *vârgal—vârgla—vârglo*, part. pas. *vâržen—vâržena—vârženo, povârc—povâržen, vazést—vâzmen, začét—zâčmen, žét—žânem*, imp. *žâñ—žâñte*, part. perf. II *žè(l)—žèla—želo*.

Glagoli sedmog razreda I vrste mogu imati u prezentu na prvom slogu nastavka *^* i *^* akcentat: *umît—umîñ—umîš—umî—umîmo—umîte—umîju (umîdu)* imp. *umîj—umîjte*, part. perf. II *umîl—umîla—umîlo, dospît—dospîjen, prispît—prispîjen, razumît—razumîñ, smît—smîñ* i *smîjen*. U drugim oblicima, sem prezenta, akcenti su jednaki.

II Druga glagolska vrsta

57 U ovoj vrsti imamo samo dvosložnih glagola sem onih koji pred osnovom dobivaju jedan ili više predloga. Akcentat je na svima u infinitivu samo *^*, a u prez. *^* i *^*. Ako je u infinitivu akcentat na prvom slogu osnove, u prezentu je isti akcentat na istom slogu; ako je pak u infinitivu akcentat na drugom slogu, u prez. je opet na prvom, ali *^*.

Tip a)

<i>gñnen</i>	<i>gñnut</i>
<i>gñneš</i>	<i>gññ</i>
<i>gñne</i>	<i>gñnte</i>
<i>gñnemo</i>	<i>gñnuć</i>
<i>gñnete</i>	<i>gñnu(l)—gñnulä—gñnulo</i>
<i>gñnu (gñnedu)</i>	

Drugi glagoli ovoga tipa jesu: *čèznut—čèznen, izñknut—izñknen, pjñnut—pjñnen, ošñnut—ošñnen, pritñsnut—pritñsnen, pñknut—pñknen, slègnut—slègnen, uvènut—uvènen, vènut—vènen, zñnut—zñnen.*

Tip b)

<i>stègñen</i>	<i>stègñüt</i>
<i>stègñeš</i>	<i>stègññ (stègññ)</i>
<i>stègñe</i>	<i>stègññte (stègññte)</i>
<i>stègñnemo</i>	<i>stègññ(l)—stègññla—stègññlo i</i>
<i>stègñnete</i>	<i>stègñal—stègñla—stègñlo</i>
<i>stègñnu (stègñnedu)</i>	<i>stègñnut—stègñnuta—stègñnuto.</i>

Glagoli ovoga tipa jesu: *nògnüt—nògñen, okrèñüt—okrèñen, posòrknüt—posòrknèñ, potègnüt—potègñen, pritègnüt—pritègñen, zatègnüt—zatègñen; makñüt—mâkñen, izmakñüt—izmâkñen, namakñüt—namâkñen, oldahnüt—oldâhñen, primakñüt—primâkñen, zamakñüt—zamâkñen, nadahnüt—nadâhñen, osvanüt—osvâñen, usahnüt—usâhñen.*

U imperativu drugi oblik, koji se samo katkada i samo u nekim mestima na zapadu čuje, jamačno je napravljen analogijom prema infinitivu. U imperativu glagol *okrèñüt* glasi: *okrèñ—okrèñte*. Part. perf. II može biti po ovoj vrsti prema: *stègññ(l)—stègññla—stègññlo* i po prvoj vrsti, prema kojoj se tvori od ovih glagola samo ovaj glagolski oblik: *stèga(l)—stègla—stèglo*. Tako imamo: *nògnñ(l)—nògnñla—nògnñlo*, i *nòga(l)—nògla—nòglo, potègnñ(l)—potègnñla—potègnñlo*, i *potèga(l)—potègla—potèglo, primakññ(l)—primakññla—primakññlo* i *primâka(l)—primâkla—primâklo*, ali samo: *okrèññ(l)—okrèññla—okrèññlo, osvanñ(l)—osvanñla—osvanñlo, posòrknñ(l)—posòrknñla—posòrknñlo.*

III Treća glagolska vrsta

58 Glagoli ove vrste imaju u infinitivu *^* akcentat na poslednjem slogu, a dele se u dva razreda. Glagola prvoga razreda imamo dva tipa. Jedni imaju na slogu pred akcentom u inf. dužinu, dok je drugi

nemaju. Onima koji imaju dužinu, akcenat je u prez. na osnovnom slogu; oni koji te dužine nemaju, imaju u prez. akcenat na nastavku.

Tip a)

<i>cvlín</i>	<i>cvilit</i>
<i>cviliš</i>	<i>cvil</i>
<i>cvili</i>	<i>cvilte</i>
<i>cvilimo</i>	<i>cvilec</i>
<i>cvilite</i>	<i>cvilǎ(l)—cvilǎla—cvilǎlo</i>
<i>cvile (cvilidu)</i>	<i>ucvilen—ucvilená—ucvilenó.</i>

Glagoli ovoga tipa jesu: *blidít—blidin, čutít—čutin, glódnít—glódnin, počornít—počornin, poskupít—poskupin, prisvedít—prisvedin, sirít—sirin, stidít se—stidin se, ščedít—ščedin, žednít—žednin, žudít—žudin, žutít—žutin.*

Tip b)

<i>letín</i>	<i>letít</i>
<i>letiš</i>	<i>lèt</i>
<i>letí</i>	<i>lètte</i>
<i>letimò</i>	<i>letéc</i>
<i>letite</i>	<i>letǎ(l), letǎla, letǎlo</i>
<i>letú (letidù)</i>	

Ovamo idu glagoli: *bolít—bolín, garmít—garmín, gorít—gorín, osirotít—osirotin, počarñenít—počarñenin, pogardít—pogardin, porumenít—porumenin, sarbit—sarbín, varfít—vartín, začarñenít—začarñenin, zelenít—zelenín, želit—želin.*

U 3 licu plur. prez. očekivali bismo *e* kod tipa a) i b). Kod glagola tipa a) čuva se nastavak *e* konsekvantno u sredini ostrva (Vrbañ, Svirče, Sv. Nedelja, Vrisnik, Pitve). Kod glagola tipa b) i u sredini ostrva preovlađuje završetak *u*. Na zapadu kod prvoga i drugoga tipa preovlađuje nastavak *u*. To je nastalo analogijom prema drugom obliku na *-du*. Imperativ od *varfít*, pored neobičnijega *vart—varte*, govori se *vartí—vartíte*; jamačno zbog nezgodne grupe konsonanata. U ovom razredu našao sam dva izuzetka: *umít—umín, izumít—izumín, razumít—razumín, vđít—vđin*. Imperativ glasi: *umíj—umíte, vjí—vijte*; part. perf. II: *umǎ(l)—umǎla—umǎlo, vđi(l)—vđila—vđilo*.

Svi glagoli drugoga razreda imaju naglasak u prez. uvek na nastavku, kao i glagoli prvoga razreda tipa b): *bižat—bižín, bojat se—bojin se, blejat—blejin, doržat—daržín, klečat—klečín, ležat—ležín,*

mučat—mučín. Imperativ ovih glagola glasi: *biž—bište, dārž—dāršte, lež—lešte; bléj—bléjte, bój se—bójte se, kléč—kléšte, múč—múšte*. Part. perf. II *bižo(l)—bižóla—bižolo, doržō(l)—doržála—doržalo, ležo(l)—ležóla—ležolo, blejō(l)—blejála—blejalo, bđjo(l) se—bđjóla se—bđjolo se, klečō(l)—klečála—klečalo, mūčō(l)—mūčála—mūčalo*.

U Vrbañu, Svirčima, Sv. Nedelji i Vrisniku retko će se čuti ovakav akcenat, nego je uvek drukčiji, a naročito u ženskom rodu: *biža—bižála—bižalo, daoržāo—daoržála—daoržalo, leža—ležála—ležalo, blejāo—blejála—blejalo, bđjā se—bojāla se—bojalo se, kječāo—kječála—kječalo, mūčāo—mučála—mučalo*.

IV Četvrta glagolska vrsta

59 Glagola ove vrste imamo četiri tipa. Prva dva tipa sa najvećim brojem glagola posve su jednaki u svim oblicima tipu a) i b) prvoga razreda treće vrste. Tipa a) jesu: *brōnít—brōnin, būnít—būnin, dičít se—dičín se, aovít—dóvin, drōžít—drōžín, dūšít—dūšin, fólít—fólin, grīšít—grīšin, grōdít—grōdin, gūlít—gūlin, isprōznít—ispřōznin, jubít—jubín, kōdít—kōdin, krívít—krívín, kúpít—kúpin, mūlít—mútin, odrīšít—odrišin, plívít—plívín, podrūbít—podrūbin, slūžít—slūžín, sūšít—súšin, vōrít—vórin, vōršít—vōršin, zabašurít—zabašúrin, zatrūbít—zatrūbin*; imperativ glagola *ispřōznít*, zbog nezgodne grupe konsonanata na kraju, glasi: *ispřōzní—ispřōzníte*.

Tipa b) jesu: *brojít—brojín, častít—častín, gardít—gardín, gojít—gojín, gostít—gostín, karstít—karstín, postít—postín*. Imperativ glagola *brojít* i *gojít* ima akcenat na osnovnom slogu: *brój—brójte, gój—gójte*. Participi prezenta ovih glagola u Vrbañu imaju akcenat: *brōječ, gōječ, gōsteč, pōsteč*. Iz ove grupe glagola izdvaja se glagol *častít* samo u mestu Vrbañu. U njemu ovaj glagol ide u četvrti tip ove vrste, pa glasi: *častít—častín*. U svim ostalim oblicima isti je akcenat na istom vokalu sem u imperativu: *čast—časte*. U Svirčima, Vrisniku i Sv. Nedelji može se, pored redovnoga oblika part. perf. II: *častí—častíla—častílo*, čuti i kao u Vrbañu *časti—častila—častilo*.

Glagoli trećega tipa ove vrste jesu oni koji u inf. imaju kao oni tipa a) i b) akcenat na poslednjem slogu, a u prez. se isti akcenat pomiče za jedan slog prema početku reči:

<i>vōdin</i>	<i>vodít</i>
<i>vōdiš</i>	<i>vōd</i>
<i>vōdi</i>	<i>vōlte</i>
<i>vōdimo</i>	<i>vōdec</i>
<i>vōdite</i>	<i>vodǎ(l)—vodǎla—vodǎlo</i>
<i>vōdu (vōdidu)</i>	<i>vōdjen, vōdiéna, vōdjeno</i>

Ovamo idu glagoli: *izgovorīt—izgovōrin, lomīt—lōmin, molīt—mōlin, nosīt—nōsin, oprostīt—opōstin, pomodrīt—pomōdrin, pomolīt se—pomōlin se, prilomīt—prilōmin, slomīt—slōmin, složit—slōžin, stvorīt—stvōrin, svidočīt—svidōčin, točit—tōčin*. Od glagola *pomodrīt* imperativ glasi: *pomodrī—pomodrīte*. Svi ostali glagoli ove vrste, koji u inf. nemaju akcenta na krajnjem slogu, zadržavaju isti akcent na istom slogu u prez. i u svim ostalim oblicima sem u imp., i to samo glagoli sa [^] akcentom: *gāzīt—gāzin, imp. gāz—gāste, grābit—grābin, imp. grāb—grābte, obogātīt—obogātin, imp. obogāt—obogālte, osakātīt—osakātin, imp. osakāt—osakālte, osiromāšīt—osiromāšin, imp. osiromāš—osiromāšte, privārit—privārin, imp. privār—privārte, slāvīt—slāvin, imp. slāv—slāvte, vātit—vādin, imp. vād—vālte*.

bilžīt—bilžin, imp. bilž—bilšte, dangūbit—dangūbin, imp. dangūb—dangūbte, dīmit—dīmin, imp. dīm—dīmte, mīslīt—mīslin, imp. mīslī—mīslite, omlītavit—omlītavin, imp. omlītavi—omlītavite, opūpavit—opūpavin, imp. opūpavi—opūpavite, prigodišcīt—prigodiščin, imp. prigodiščī—prigodiščite. U trećem licu plurala prez. na zapadu ostrva gotovo konsekventno je sproveden nastavak *u* analogijom prema drugom obliku na *-du*. U Vrbañu i uopće u sredini ostrva čuje se gotovo isključivo pravilni nastavak *e*.

V Peta glagolska vrsta

60 Premda je u ovoj vrsti akcentuacija raznovrsna, ipak se može reći da imamo četiri tipa po kojima se meña najveći broj glagola. Prvi tip jednak je tipu a) prvoga razreda treće vrste:

<i>čúvon</i>	<i>čūvāt</i>
<i>čúvoš</i>	<i>čúvoj</i>
<i>čúvo</i>	<i>čúvojte</i>
<i>čúvomo</i>	<i>čūvājuc</i>
<i>čúvote</i>	<i>čūvō(l)—čūvāla—čūvālo</i>
<i>čūvāju (čúvoju i čúvodu)</i>	<i>čúvon, čúvona, čúvono</i>

Glagoli ovog tipa jesu: *būcāt—būcon, gūzāt—gūzon (micati), hripāt—hripjen, kjūvāt—kjūvon, kōrāt se—kōren se kŭpāt se—kŭpon se, písāt—pišen, pītāt—pīton, plōcāt—plōcon, pōrat—pōren, pričāt se—pričcon se (rečkati se), prōščāt—prōščcon, prūžāt—prūžcon, pūhāt—pūšen, pūščāt—pūščcon, rikāt—ričen, rōjāt—rōjon, rūcāt—rūcon, rūgāt se—rūgon se šcīpāt—šcīpjen, škripāt—škripjen, uživāt—uživcon, vēzāt—vēžen, vikāt—vičen, vōjāt—vōjon, začīnāt—začīncon, zibāt—zibjen*.

Kod svih ovih glagola imamo što i kod onih drugoga raz-

reda treće vrste: da, gdegod na zapadu ostrva i uz more imamo " akcent na vokalu *a* i pred njim dužinu, u Vrbañu, Svirčima, Sv. Nedelji, Vrisniku i Pitvama imamo novi čakavski akut: 3 l. plur. prez.: *bucāju, guzāju, kjuvāju, kupāju, pitāju, pružāju, rugāju, uživāju, začīnāju*; part. prez.: *bucājuć, kupājuć, pitājuć, pružājuć, rugājuć, uživājuć, začīnājuć*; part. pret. II: *būcāo—bucāla—bucālo, dozivāo—dozivāla—dozivālo, guzāo—guzāla—guzālo, hripāo—hripāla—hripālo, kjuvāo—kjuvāla—kjuvālo, kaorāo—kaorāla—kaorālo, kupāo—kupāla—kupālo, písāo—pisāla—pisālo, pītāo—pitāla—pitālo, plāocāo—plāocāla—plāocālo*... Na celom ostrvu u imperativu nekoliko glagola ima akcent na drukčiji: *hripjī—hripjīte, šcīpjī—šcīpjīte, škripjī—škripjīte, zībjī—zībjīte, i ziboj—zibojte*; prema *kjūvoj—kjūvojte* čuo sam u Vrbañu i *kjūvaj—kjūvajte* i *kjūj—kjūjte*.

Glagoli drugoga tipa jesu oni koji nemaju akcenta na poslednjem slogu u inf., nego na kojem drugom slogu, pa ga na istom slogu zadržavaju u svim oblicima:

<i>glēdon</i>	<i>glēdot</i>
<i>glēdoš</i>	<i>glēdoj</i>
<i>glēdo</i>	<i>glēdojte</i>
<i>glēdomo</i>	<i>glēdojuc</i>
<i>glēdote</i>	<i>glēdo(l)—glēdola—glēdolo</i>
<i>glēdoju (glēdodu)</i>	<i>glēdon, glēdona, glēdono</i>

Ovamo idu glagoli: *brījot—brījen, grījot—grījen, grūhot—grūhon, mīcot—mīčen, pīpot—pīpon, plēskot—plēščcon, rīzot—rīžen, sīpot—sīpjen i sīpon, sīsot—sīson, ūžinot—ūžincon, večerot—večeron; hājot—hājen, jāhot—jāšen, kājot se—kājen se, kāšiot—kāšjen, lājot—lājen, plākot—plāčen, poznāvot—poznājen, tārgot—tārgcon: prōvdot se—prōvdcon se, rōskāt—rōskan (Vrbañ), a inače rōskot—rōskon*.

Kao treći tip glagola možemo uzeti one kod kojih se akcent na inf. nalazi na krajnjem slogu, a u prez. i u drugim oblicima prelazi na korenski slog:

<i>ōren</i>	<i>orāt</i>
<i>ōreš</i>	<i>ōr</i>
<i>ōre</i>	<i>ōrte</i>
<i>ōremo</i>	<i>ōruć</i>
<i>ōrete</i>	<i>ōro(l)—ōrola—ōrolo</i>
<i>ōru (ōredu)</i>	<i>izōren, izōrena, izōreno</i>

Ovamo idu: *igrät se—igrön se, imät—imon, iskät—išćen, kvöcät—kvöčen, mecät—mecen, peñät se—peñen se, trovät—trüjen*. Neki glagoli u nekim oblicima mogu imati i drukčiji akcenat u svim mestima, na pr.: 3 l. plur. može glasiti pored *imodu, igrodu, i imāju, igrāju, iskāju*; part. prez. analogno ovom obliku *igrājuć, imājuć, iskājuć*; part. pref. II. samo: *imô(l)—imâla—imâlo, igrô(l)—igrâla—igrâlo, iskô(l)—iskâla—iskâlo*. Od glagola *zobät* glasi: *zôbo(l)—zobôla—zôbolo* (naročito to vredi za složene glagole: *nâzobol—nazobôla—nâzobolo, pözobol—pozobôla—pözobolo*). I u imperativu neki glagoli imaju drukčiji akcenat: *iščî—iščîte, zobjî—zobjîte, trüj—trüjte*.

U četvrti tip glagola ubrojiću one koji u inf. imaju " akcenat na krajnjem slogu, a u prez. ostaje na istom mestu:

<i>znôn</i>	<i>znät</i>
<i>znôš</i>	<i>znôj</i>
<i>znô</i>	<i>znôjte</i>
<i>znômo</i>	<i>znājuć</i>
<i>znôte</i>	<i>znô(l)—znâla—znâlo</i>
<i>znāju (znôdu)</i>	<i>znón, znônâ, znôno</i>

Ovamo idu: *arvät se—arvôn se, kopät—kopôn, krepät—krepôn, obasjät—obasjôn, osedlät—osedlôn, sjät—sjôn, stargät—stargôn*. Neki od ovih glagola mogu u participu pas. pored redovnoga imati u svim mestima i drukčiji naglasak: *krëpon—krëpona—krëpono, obasjôn—obasjôna—obasjôno, okopôn—okopôna—okopôno i okôpon—okôpona—okôpono, ostargôn—ostargôna—ostargôno, osedlôn—osedlôna—osedlôno i osêdlon—osêdlona—osêdlono*. Još imamo nekoliko glagola koji ne idu ni u koji od spomenutih tipova: *brät—bëren, dät—dôn, krepövät—krepöjen, pjävät—pjäjèn i pjävät—pjäjèn (Vrbañ), smijät se—smijèn se zvät—zovèn*.

VI Šesta glagolska vrsta

61 U ovoj vrsti imamo tri tipa glagola. Prvog i najmnogobrojnijeg tipa su oni glagoli koji imaju u inf. akcenat na poslednjem slogu, a u prez. taj se isti akcenat pomiče za jedan slog prema početku reči. Ima ih među njima koji imaju dužinu pred naglaskom u inf. i koji je nemaju. Oni koji je imaju gube je u prez.:

<i>kupüjem</i>	<i>kupovät</i>
<i>knpüieš</i>	<i>kupüj</i>
<i>kupüje</i>	<i>kupüjte</i>

<i>kupüjemo</i>	<i>kupüjuć</i>
<i>kupüjete</i>	<i>küpovol—küpovala i kupovála—küpovolo</i>
<i>kupüju (kupüjedu)</i>	<i>küpovon, küpovona, küpovono i kupovón, kupovônâ, kupovônô</i>

Ovamo idu glagoli: *darovät—darüjen, drugovät—drugüjen, gladovät—gladüjen, gospodarovät—gospodarüjen, gospodovät—gospodüjen, kovät—küjen, mirovät—mirüjen, putovät—putüjen, ratovät—ratüjen, sovät—süjen, štovät—štüjen, targovät—targüjen, tugovät—tügüjen, vojvät—vojüjen; podrugivät se—podrugüjen se, potvard'ivät—potvard'üjen, pričešćivät—pričešćüjen, prociñivät—prociñüjen, zabrañivät—zabrañüjen, zaduživät—zaduživüjen*.

Među ovim glagolima vaļa izdvojiti one kojima se osnova svršava na -ova (-eva) od onih na -iva. Oni sa završetkom osnove na -iva mogu imati u svim mestima akcenat u prez. i ovakav: *podrugivät se—podrugijèn se, podrugijèš se—podrugijè se—podrugijemô se i podrugijèmo se (Vrbañ...), podrugijetè se i podrugijete se (Vrbañ...), podrugijü se i podrugijedü se, podrugijedu se i podrugijedu se (Vrbañ...), potvard'ivät—potvard'ijèn, pričešćivät—pričešćijèn, prociñivät—prociñijèn, zabrañivät—zabrañijèn, zaduživät—zaduživijèn; imp.: podrugüj se—podrugüjte se i podrugij se—podrugijte se, potvard'üj—potvard'üjte i potvard'ij—potvard'ijte, pričešćüj—pričešćijte, i pričešćij—pričešćijte, prociñüj—prociñijte i prociñij—prociñijte, zabrañüj—zabrañijte i zabrañij—zabrañijte, zaduživüj—zaduživijte i zaduživj—zaduživijte*. U part. perf. II dvojaki akcenat imaju oni sa završetkom osnove na -ova i oni na -iva. Glagoli na -ova na zapadu ostrva i u mestima uz more imaju na ovom obliku ovakav akcenat: *dârovo(l)—dârovola i darovála—dârovolo, drügovo(l)—drügovola i drugovála—drügovolo, glâdovo(l)—glâdovola i gladovála—glâdovolo, göspodarovo(l)—göspodarovola i gospodarovála—göspodarovolo, kövo(l)—kövola i kovóla—kövolo... U Vrbañu i dalje prema istoku isti je akcenat kao i na zapadu samo je i srednji rod naglašen kao ženski: *köva—kövala—kövalo i köva—kövala—kövalo, söva—sövala—sövalo i söva—sovála—soválo, tügova—tügovala—tügovalo i tügova—tügovála—tügoválo*.*

Glagoli na -iva na zapadnoj strani glase u ovom obliku: *podrugivo—podrugivola—podrugivolo i podrugivô—podrugivála—podrugiválo, potvard'ivo—potvard'ivola—potvard'ivolo i potvard'ivô—potvard'ivála—potvard'iválo, pričešćivo(l)—pričešćivola—pričešćivolo i pričešćivô—pričešćivála—pričešćiválo... U Vrbañu i dalje prema istoku čujemo: *podrugiva—podrugivala—podrugivalo i podrugivâo—podru-**

givâla—podrugivâlo, potvard'iva—potvard'ivala—potvard'ivalo i potvard'ivâo—potvard'ivâla—potvard'ivâlo...

Glagoli drugoga tipa jesu oni koji nemaju akcenta na krajnjem slogu, nego na kojem od prvih slogova, pa ga zadržavaju u svim oblicima na istom slogu:

<i>svitujen</i>	<i>svitovot</i>
<i>svituješ</i>	<i>svituj</i>
<i>svituje</i>	<i>svitujte</i>
<i>svitujemo</i>	<i>svitujuc</i>
<i>svitujete</i>	<i>svitovo(l)—svitovola—svitovolo</i>
<i>svituju (svitujedu)</i>	<i>svitovon, svitovona, svitovono.</i>

Drugi glagoli ovoga tipa jesu: *plivot—plivon, rözlikovot—rözlikujen, srâmovot se—srâmujen se, trîbovot—trîbujen, vîrovot—vîrujen, zövîtovot se—zövîtujen se.*

Glagoli trećega tipa jesu oni koji u inf. imaju " akcenat na krajnjem slogu, a ispred ñega dužinu. Ovi glagoli i u prez. imaju " akcenat na krajnjem slogu i ispred ñega zadržavaju dužinu. Ovih glagola je malo:

<i>dobijen</i>	<i>dobivât</i>
<i>dobijesh</i>	<i>dobivoj</i>
<i>dobijeh</i>	<i>dobivojte</i>
<i>dobijemo</i>	<i>dobivâjuć</i>
<i>dobijete</i>	<i>dobivô(l)—dobivâla—dobivâlo</i>
	(v) (v) (v)
<i>dobiju, dobivâju (dobijedu)</i>	<i>dobijen, dobijenâ, dobijenô.</i>

Ovamo idu glagoli: *počivât—počijeh, polkivât—polkijeh, umivât—umijeh, zaduživât—zadužijeh.* U prez. je i kod ovih glagola u Vrbañu i dalje prema istoku akcenat uvek na istom slogu i dužina pred ñim: *dobijeh—dobijesh—dobijeh—dobijemo—dobijete—dobijû, dobivâju (dobijedu).* Part. prez. u Vrbañu i dalje: *dobivâjuć, počivâjuć, polkivâjuć, umivâjuć, zaduživâjuć.* Isto i u part. perf. II u istim mestima: *dobivâo—dobivâla—dobivâlo, počivâo—počivâla—počivâlo, polkivâo—polkivâla—polkivâlo, umivâo—umivâla—umivâlo, zaduživâo—zaduživâla—zaduživâlo.*

62 Pomoćni glagol:

<i>jesôn, son</i>	<i>nisôn</i>	<i>bît</i>
<i>jês, si</i>	<i>nîs</i>	<i>bûd</i>
<i>jê, je</i>	<i>nî</i>	<i>bûlte</i>

<i>jesmô, smo</i>	<i>nismô</i>	<i>budúc</i>
<i>jestê, ste</i>	<i>nîstê</i>	<i>bî(l), bîla, bîlo</i>
<i>jesû, su</i>	<i>nîsû</i>	

U Vrbañu, Svirčima i dalje prema istoku drugo lice sing. glasi: *jês.*

Svršeni oblik prez.: *bûdem—bûdeš—bûde—bûdemo—bûdete—bûdu (bûdedu).* Imperfekta koji u nekim licima ima nastavke prez. glasi na celom ostrvu: *bîšen—bîšeš—bîše—bîšemo—bîšete—bîšu i bîšedu.* Nenaglašeni aorist glasi: *bih (bin)—biš (bis)* (Vrbañ) —*bi—bismo (bimo)—biste (bite)—bi (bidu).* Glagol *hteti* glasi: *itît*, a u Jelsi, Vrisniku, Poljicima i Zastrazišću *ičît.* Prez. glasi: *hoćû (ću)—hōčeš (češ)—hōće (će)—hōćemo (ćemo)—hōćete (ćete)—hōće ili hōćedu (će, ćedu).* Part. perf. II: *itî(l)—itîla—itîlo (ičî—ičîla—ičîlo).* Enklitički oblik prez. može biti i naglašen, na pr.: *ča čêš mu rêc?* Vredan je spomena imperativ: *nûj—nûjmo—nûjte* (učini—učinimo—učinite).

I Prilozi

63 Ovaj kraj ima nekoliko priloga koji se ne nalaze u štok. dijalektu, barem ne u ovoj formi: *jûr* (već) Dol i mesta prema severoistoku; *gorikôja, dolikôja (gorekôja, dolekôja)* Dol, Svirče; *guór, duól, tuót, ovuód* (St. Grad, Dol); *nîndar i nîndor* (St. Grad, Vrbañ i mesta dalje od mora prema severoistoku), *nîdor* (Vrboska, Jelsa i mesta na jugozapadu); *jêpet, jêpeta i jôpeta; krûto* (veoma); *sîmo* (ovamo); *pókojac* (posle) Dol; *ovôško, tôško, onôško, danâska i danâskoja, noćâskoja; lonikôja* (prošle godine); *šćak* (čak); *ôpose* (posebno): *Otâc i sestrâ živedû ôpose; jošćé* (jošte) St. Grad; *îndî* (drugde).

J Predlozi

64 Predloga takođe ima nekoliko koje ne poznaje štok. dijalekt, ili bar ne u tom obliku, ali samo u nekim mestima, većinom na zapadu: *brêz* ili *prêz* (bez); *îk, îs* (k, s); *kâd* (kod), *krûz* (kroz); *nîmo* (mimo); *vônka* (izvan, osim) na pr. *Svî će póc u crîkvu vônka mène* (Brusje): *čîća* (poradi); *špâle* (o, zbog), *pôvar, nâvar* (povrh, navrh); *ûme* ili *mêu* (među); *ôbo* (o nekom). Sekundaran glas *a* primetio sam samo u predloga *uz* i *niz* na zapadu: *Čâća su îšli ûza škoj. Sestrâ je îšla nîza bôndu;* u Vrbañu i dalje: *sâ vnôn* (sa mnom).

K Svezice

65 Neobičniji svezice su: *kâi* (kao) Hvar, St. Grad; *ôl* (ili), *dónkle* (dakle). U Vrbañu se čuje i *kâd-le—tâd-le* (kad-tad).

L Uzvici

66 Među uzvicima najviše nas zanimaju oni kojima se teraju ili dozivaju domaće životinje: *šik* ili *kèc* (poziv za kozu), *sī* (poziv za ovcu), *dè* (za teraše mazge), *šò* (za teraše magarca), *kòško* i *kòš* (za nuđenje vode domaćim životinjama); *màc* (za teraše mačke), *pī* ili *čū* (za dozivanje kokoši). Uzvik *vè*, koji naznačuje neku zapovest, zabranu i pretiđu veoma je čest: *Da si tò učini vè. Udri tēga mūlā vè. Mūc vè; nūko* (daj): *Nūko to ovāmo; nūs* (dede), *nūt* (da nu).

M Sintaksa

67 Pozajmica *šjor* ili *šjēr* (mlet. *sior* = ital. *signore*) kad služi kao apozicija pred imenicom ne meña se: *Pòj po šjor dojtūrā. Jēs rekāl šjer Pērētū* (Brusje). Uz ženska imena redovno se meña: *Jēs vīdī(l) šjeru mēštru* (učiteljicu). Ne meña se ni talijanska imenica *barba* (stric) kad stoji kao apozicija: *Dò(l) son lībar barba Ivānu*. Muškoga i ženskoga roda može biti imenica: *glòd—glòda* i *glòd—glòdi*, a *zvòn—zvòna* samo muškoga. U Pitvama sam čuo i *žīej—žīēja* (žeda). Nekí pridevi mogu služiti kao imenice: *mlòdi* i *drògi* (zaručnik), *mlòdo* i *drògo* (zaručnica), *žīvo* (životinja), tj. magarac ili mazga: *Ovò je mój mlòdi* (Brusje). *Jēs mi dī vīdī žīvo?* (Grabje). *Jēs vīdī, kakò nāš Pēre ĩma līpu mlaòdu?* (Vrbañ).

Lična zamenica trećega lica singulara zameñuje se istom zamenicom trećega lica plurala kad se govori o neprisutnoj osobi u znak poštovaña: *Barba Ivòn su rekli da će brāt duòc sūtra* (Dol). *Čāca su ĩšli ũ poje* (Hvar). U gradu Hvaru se *sav* upotrebljava uz broj dva: *Svā dvò son natūka*. Oba dolazi u Hvaru uz broj tri: *Òba trī su pobīgli*.

Analogijom prema završetku imenice *selo* imamo u Vrbañu i ĩnen atribut *svo*: *Svò selò je dòšlo vīdit*.

Prisvojni pridevi u službi atributa prema talijanskom često se opisuju predlogom *od*: *grōnā òl bora*; *stòl òl darva* i *ol darvā*; *motīka òl gvozda*. U mesnim imenima to ne biva: *Boròva Lūkā, Māslinski Ròt*.

Zajednička crta svih mesta jeste ta da se pomera upotreba predloga *u* i *na*. Predlog *na* upotrebljava se mesto *u* u ovim primerima: *Grén na Sućūraj. Grén na Bogomòje, na Jēlsu, na Jdīn, na Pojicā, na Varbòjsku, na Brúsje*. Ipak se kaže: *Grén u Fór* (Hvar) i *na Fór*, *u Stóri Gròd*, *ũ Dol*, *u Vrisník*, *u Pītve*, *u Gròbje*, a: *bī(l) son u Stóren Gròdu*, *u Dolū*, *u Gròbju*, *u Pītvoħ* ili *Pītvimān*, *u Vrisníkū*.

U primorskim mestima, naročito u Hvaru, St Gradu, Vrboskoj i

Jelsi, pod uticajem tal. jezika, upotrebljava se uvek akuzativ uz glagole kretaña i mirovaña: *Bī(l) son u Splīt* i *grén u Splīt* (Hvar). *Grén u Stóri Gròd* i *bī son u Stóri Gròd* (Hvar)

Nije redak slučaj u spomenutim primorskim mestima da se upotreba tih padeža i pomera, pa se može čuti: *Bī son u Splīt. Grén u Splītu* (Hvar). U Jelsi sam čuo: *Rāna mi je nā ruku*. Čuje se i upotreba broja jedan u službi neodređenog člana, pod uticajem talijanskoga jezika, ali na zapadu i uz more: *Tī si jedòn tovòr. Pētar je jedòn dòbar mladīc* (Brusje). U Svirčima sam čuo: *To je Ivāon Lovrīnčevīħ* mesto *Lovrīnčevīc*.

N Primeri govora

68 Samo u domaćem govoru i pripovetkama mogu se dobro primetiti sve osobine ovoga dijalekta. U narodnim, a jednim delom i u crkvenim pesmama, jezik nije čist, jer su one primljene sa kopna u davnoj ili bližoj prošlosti, pa u njima ima mnogo štok. natruha. Navješću ipak nekoliko pesama da se vidi razlika između jezičnih osobina u njima i u običnom govoru.

Molitva o mucī Isusovoj (u Dolu)

*Promīslimo brāco mīla
Gorkū mūku Gospodīna,
Isūkarsta Bòžja sina,
Kī na križū sād umīre
I prāvednu kòr prolīje.
O prolīvši kārvi i vòde
Òpre rūke prīd nòròde,
Jēr je čovīk grījan (grešan) gūba,
Očīsti ga Bòžja jūbav.
Mī svī sāl za tīn potecīmo,
Za Isūsom podvīgnimo.
Za dobròtu oti tākò
Plāči pūce sāl Marija,
Kojā Križū sāl vapīje:
„Ājme, sīnko, rājska krūno,
Sārca Bòžja jūta rāno.
Plāči s nāmin muòj ivāne
Mēštra tvūoga jūte rāne.*

Domaća pripovetka (u Vrbañu)

Íša je barba Tomàs Cice u Kòrčulu na lavâr (radñu). Kal je dóša tâmo i iskarcao se iz broda, dóša je k ñemu jedãon fakïn (nosaç) i pitão ga je da ìma l' ção za prinit. A barba Tomàs mu je olgovori: „Pòbognice! jaó san pensão pobìgnut iz nevõje, a nevõja je prì mène dóšla ovãmo“. —

Narodna pesma (u Vrbañu)

Stârac jûre goricon jáhaše,
Gorón jáše, gorón popívaše
I zelènu gòru proklíhaše:
„Dá bidu te izgorìli ògní,
Svãko bi se pomlãodíla líto,
A jaó stârac nîndar i nîkada.
Kãl san mîsli stârac poçivãti,
A sãl mèni vajão vojevãti
Sînoç mi je bila kñlga dóšla
Od onõga çãra silenõga,
Da ga dójten podvoriti málo,
Málo vrìme sedãn gõdin dãna.
Níman stârac sîna ni jednõga,
Nèg san imão dõ devet çerova.
Õsan san ih domovio lípo,
Da mi biše i onù devétu“
Mîsli stârac da ne çûje nîko.
Slíšala ga çerca Mandalína,
Slíšala ga tèt mu besídila:
„Múč, ne brñni, moj staóri babãojko,
Skrój ti mèni ròbu po junaóšku
I izbèr mi dõbra koñã tvõga,
Stãv mi naó ñe ÷ã je ol potríbe,
Jaó çu zaó te na vojñicu póci.“
„Ne hòl tâmo, Mãonde, çeri mojã,
Né çes mi dóç nejúbjena dõma
.....“

Domaća pripovetka (u Svirčima)

Bili su zavãd'eni Lûka Lovrñnevih u Svirçoh i Budíç iz Jëse. I jednú nedíju pasão Budíç iz Plãže na koñù nimo Svirçe. Bila je nedíja i govoríla se je mîsa. Lûka Lovrñnevih je bî u críkvi não mîsi, a Budíç je stão na maõla vraõta ol críkve s mušketon. Kalão je muškèt s rãmena i stãvi ga je prìdo se kako šçaóp. Sviuko je postõl i vèlin pãrston ol nogé natégo je vûk ol mušketa za žbarãt. Jedãon çovik je vîdi i íša je Lûki rèç u críkvu, ÷ã je uçiní Budíç. Kal se je dospílo, svãk zãjedno gré vãonka i Lûka s ñíma. Kal je dóša izume naõrõda, Lûka je izvãdi nóž i zatúko mu ga je u garçõn (grk|jan). Ondã je provrìla kãor i Budíç je íša u críkvu i çapão se za kríž i tóte ùmar. U tój se críkvi (sv. Mandalíni) ní veç govoríla mîsa sedãn gõdišç. Lûka je íša pòsli tẽga po svitù i pòsli se je vraõti dõma i tãka se ù dušu vidéc šçetu críkve, ÷ã je prítãorpíla radi tẽga, ÷ã je sedãn gõdišç bila zatvõrena i dãrovo ñon je: srèbarnu kandèlu, vèli srèbarni kríž, paštékuš (pax tecum) i kãlež. Na svèmu je bilo ñegõvo ìme sã dva slõva: L. L. —

Pesma sv. Katarini (u Starom Gradu)

O tí, Kãte Katarína
Vèla díko mãterina.
Duóšal je krój iz Duvõrà
Sa svuõn slãvon dvuõrà svuõga,
Da ìmomo kítu cvíta,
Kítu cvíta çier jedínu
Po ìmenu Katarínu“

Uspavanka (u Starom Gradu)

Níni, nãni muój sòkole,
Muój sòkole i pãune.
„O sòkole, o pãune,
Nè lèt mèni pokraj dvuõrà,
Ne probíul mi drãga múoga,
Jer mi drãgi spãva slõlko
Sînoç mi je s pütã duóšal,

Danäs mi se na pút spróvjo,
Mène sòmu dòma ostóvjo.
Jó ću molit drāga muōga
Da me sòbon na pút vōdi,
Da me sār u ne olhōdi.
Ōbdon ću mu mornór bīti,
A u noć vīrna jūba

Starac priča svoj život (u Hvaru)

Rodi šon se godišća mijór ošan štō i pedesēt i péte. Ol svoje rāne mlādošti lavurō šon u petrōri (tesaona kameña) i grōdi šon kúće. Kal šon navōrsē dvōst i dvo godišća, iša šon u vojníštvo u Štā. Tāmo šon štō cetarnāste mišecih. Na svarsēlku vojníštva dōša šon dòma i oltād se mūcin za prihrōnit famēju.

69 Nomina loci

U imenima poļa i uvala je, rekao bih, najčistiji govor, jer se ta imena čuvaju od davnih vremena prelazeći od oca na sina. Nekoliko ću ih nabrojiti.

Hvar:

Uvale: *Križno Lūkā, Pokōni Dōl, Miććevica, Bōrca, Gñline, Gārška, Mājerovica.*

Poļa: *Kopīta, Sufiška, Vōrbā, Bili Potōk, Nīve, Jūbića Brigi, Sklācine, Pāsika.*

Brusje:

Uvale: *Lūčišća, Bōki, Bucīća, Tatīnja, Gračišće, Lampesa, Lūčev Bōk, Rādočinac, Stinīva, Grābovac, Loznō, Jāgodna, Pribīña, Dūga, Širōko, Sokolīca.*

Poļa: *Cārića Vārtli, Grūdac, Lōkvine, Lōkva, Propōd, Rādov Dolac, Krenčić, Nīve, Pajīke, Škārgotovica, Kūpa, Krēmāc, Šipōvac.*

Grablje:

Poļa: *Kōlāc, Vōrdušće, Glavīce, Šantunōvica, Oklāda, Mōča.*

Stari grad:

Uvale: *Dubōka, Zelēminac, Māslinica, Bīzenica, Pākliņa, Zāvala, Zdenīkovac, Hobūoñ, Vēli Dolac, Vūčā, Stāpišće, Plīvna.*

Poļa: *Zelēminac, Rāčice, Māslinski Rōt, Dūbāc, Gārmica, Pēča, Vrīsje, Mōče, Vugāva, Kabōl, Dolčić, Gvozdēnovica, Pāsika.*

Vrbañ:

Uvale: *Tatīña, Kopāšna (Vēla i Maōla), Gīvnik, Girnāo Pōšta, Mūdri Dolac, Rāosōhotnice, Mandrāc.*

Poļa: *Polāčišće, Lāojca, Prismēn, Pāsika, Parhujīne, Māslinovic, Rūdīne, Igrālišće, Dragācin Lāoz, Česmīnica, Hūm, Skudjīvac.*

Svirće:

Poļa: *Bābe, Ribōla, Borovik, Pojicā, Zašcarbīne, Pojāne, Gōzd, Dūbje, Krūšvice, Rāovni, Dragō Voda, Magarūše, Pāsike.*

Vrisnik:

Poļa: *Gōzd, Tarjōci, Polovīne, Straōnā, Račić, Mīrje, Krūševje, Pāsok, Pāsika.*

Pitve:

Poļa: *Fāsika, Zobōrje, Piščēnik, Vrótnik, Borovik, Čepōñ, Grebīne, Pīske, Dīdov Mīr, Grōbje, Gōzd.*

Vrboska:

Uvale: *Māslinica, Basīna, Škōj, Glavīce, Rāpa, Palīnica.*

Poļa: *Gārmice, Pāsike, Hūm, Strōne, Dōli, Blāta, Mīrja.*

Jelsa:

Uvale: *Dōle, Grābovic, Zōgrōdje, Mīnā, Grēbišće, Cārkvica, Paladīnska, Mōčica.*

Poļa: *Blāto, Pelīña, Gojdāne, Vīri, Vrīsnā, Klōkune.*

Poļica:

Uvale: *Kjūšna, Pogorīla, Smričevica, Karnovik, Dūbāc, Prāpatna.*

Poļa: *Brīg, Fod Lōkvu, Rādoševica, Sūfa Lōkva, Plāža, Dolac, Pavlićevica, Pāsika.*

Zastražišće:

Uvale: *Stinīva, Dūbāc, Krūševa, Kjūšna, Čārvañ, Tetīkovac.*

Poļa: *Pāsike, Dolac, Līčēvac, Gardōjāc, Nīve, Plōšniak, Bilōtina, Prīstīnak.*

70 Poslovice ovoga ostrva

*Dūgo jūbōv šcētna i šrāmotna.
zēnško jūbōv vrazjō mrīza.*

Kāšaj i potrība ne mōgu se šakrit.

Pāški, mazgī i zenī nē vāja vīrovot. (Hvar)

Kō poštēno nīmo, sramotōn se dīci.

Glëdoj mâter, hõl po ičër.
 Kãd je krùha i vînã, tãd je kùća smîrnã.
 Dobrõ je digõd i lûda poslûšot.
 Vêće vajõ ûnca pâmeti, nègo stõ lîbric snogé.
 Põgled činî smîh, a smîh činî grîh.
 Oslobõd me, Bõže, žené rûñeve i čovîka gõlega.
 Bogãstvo pokrijè rogãstvo. (Brusjè)
 Gõle kõsti ni pãs néce.
 Zajednišken koñù ùvik je râna na hartù. (Grabļe)
 Di nî gospodõrã, brûod je razbijèn.
 Kõ krùh kupÿje, trî kùće hrõni, a ùon gladÿje. (Stari Grad)
 Prèz pinéz ni u crîkvu.
 Sãnce sũncu ne ùdi. (Dol)
 I pasî na prosjaokã lâju.
 Lipotã se na pasÿri (tava) vaõri, a dobrotã po svèn svitù faõli.
 Gãrlo je maõla râpica, a dubokã jãmica.
 Têško mènî po rodÿ, ako nîman u domÿ
 Nî tetîce do mãojčine sestricè.
 Bõja je promîšjena nègo učiñenã.
 U kolînu ni dÿšè.
 Jednã jÿsta smijÿ i plãcu. (Vrbañ)
 Kõ uz vîtar pjÿjè, na obrãoz mu pâda
 Čã je õl Boga, slãje õl meda. (Svirče)
 Nè vaja svãken vîtru jîdra otvaorãt. (Vrisnik)
 Kojõj õvci ñejñno rãno sméta, õnde nî ni õvce ni rãna.
 Dobrõ se dalekõ čÿje, a zlõ jõš i dãje. (Pitve)
 Pitãce te stãrost, dî ti je bîla mlãdost.
 Kakõvo rîlo, tãkõvo dîlo. (Vrboska)
 Ko nîmo srõma juskèga, nîmo ni strõha Bõžjega. (Jelsa)

Ove poslovice mogu se gotovo sve čuti u svim mestima na ostrvu, ali sam ih svrstao po mestima gde sam ih prvi put zabeležio prema akcentu i glasovnim promenama dotičnoga mesta.

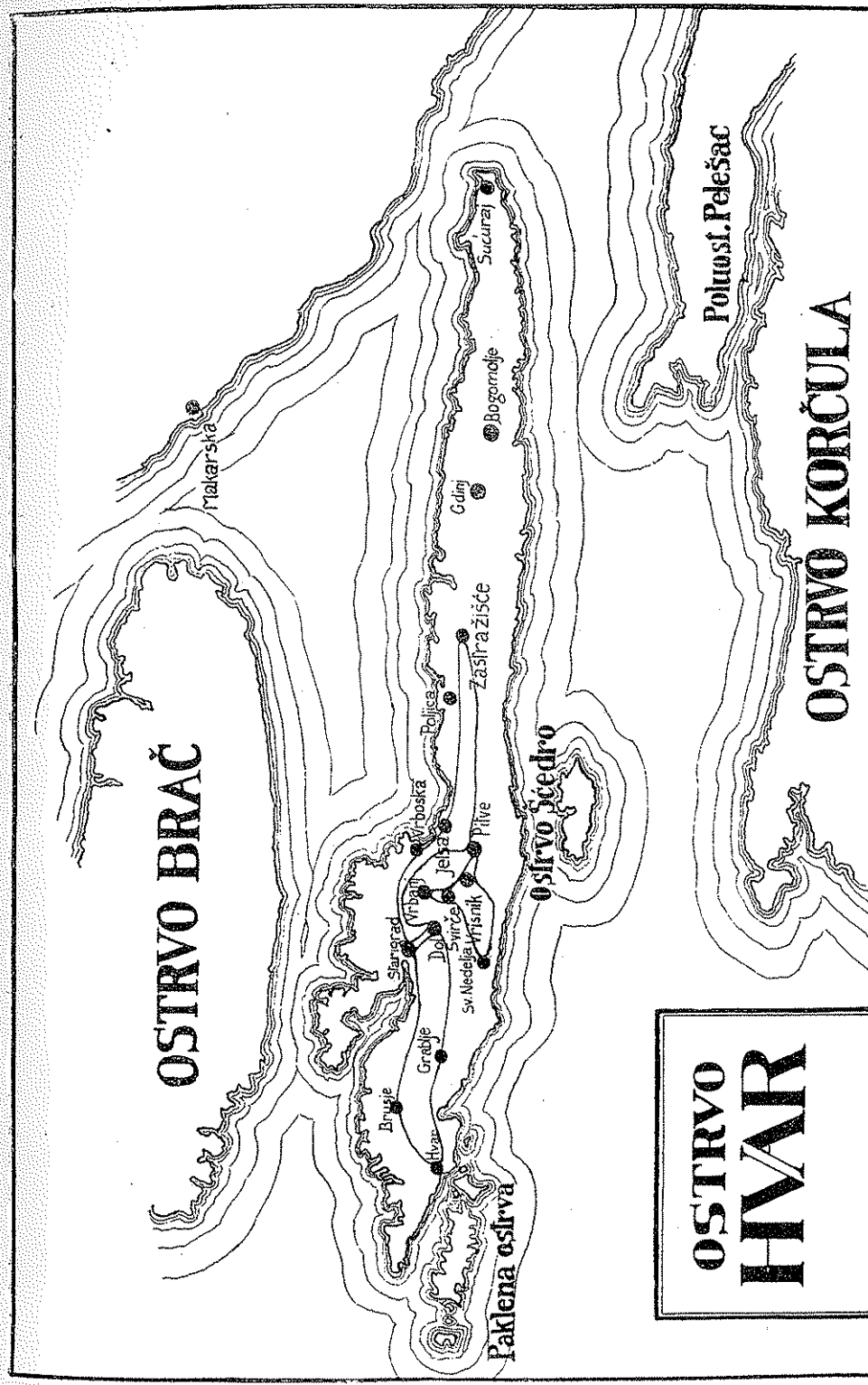
71 Ispravke u radu „Crtnice o bruškom dijalektu“ (Jуж. фил. VI (180—214).

Kako je ovaj rad u vezi sa mojim radom „Čakavski dijalekat ostrva Hvara“ potrebno je da se na ovom mestu isprave sve greške

u ñemu koje su nastale uglavnom zbog nedovoljne pažnje slagača u ovako delikatnom poslu oko akcenata i dužina:

Str.	red				
181	13	odozgo	treba	daskã	mesto dãskã
181	17	"	"	Uzmã	mesto ùzmã
181	8	odozdo	"	ñega	mesto ñega
182	2	odozgo	"	hrelõ	mesto hrõlo
185	14	odozdo	"	zlãmen	mesto zlãmen
186	11	odozgo	"	obilʼje	mesto obilʼje
186	13	"	"	podnèbje	mesto podnèblje
186	10	odozdo	"	ć	mesto c
188	2	odozgo	"	žîgerica	mesto žîderica
188	13	odozdo	"	slõstîh, ričîh	mesto slostîh, ričîh
190	u paradigmi voda i selo nema dužine pred akcentom ni u kom padežu, pa ima biti vodã, selõ				
191	18	odozgo	treba	Šcèpo	mesto Šcèpo
192	12	"	"	milošcõn	mesto mìlošcõn
193	11	"	"	jajîh,	mesto jojîh
193	6	odozdo	"	zidîh	mesto zidîh
193	5	"	"	nõžîh	mesto nožîh
194	2	odozgo	"	jũdîma(n), pũtîma(n),	mesto ju- dîma(n), putîma(n)
194	3	"	"	zidîma(n)	mesto zidîma(n)
196	17	"	"	mladîca	mesto mladîca
197	5	odozdo	"	mõga	mesto moga
107	2	"	"	mõj, tvõj, svõj	mesto mõj, tvõj, svõj
198	11	odozgo	"	ovãkõv, tãkõv, onãkõv	mesto ova- kõv, takõv, onakõv
201	18	odozdo	"	krodedÿ	mesto krodèdÿ
202	12	"	"	zèb	mesto zèb
202	4	odozdo	"	pũknut	mesto puknÿt
204	2	"	"	stojidÿ	mesto stojidÿ
206	3	"	"	žvãcen	mesto žvãcen
209	13	odozdo	"	budÿc da, kakõ	mesto budÿc, da, kãkõ
210	1	odozgo	"	tèško	mesto tẽško
210	6	"	"	Tõ	mesto Tõ
210	7	"	"	pîto,	mesto pitõ
210	9	"	"	čèšce	mesto čẽšce
213	2	odozdo	"	(tÿsan)	mesto (tãsam)

Mate M. Hraste

Razmer 1:500 000

Izohipse naznačujuju jednake i slične vokalske i alkenatske osobine